

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

STATISTIK OCH ANALYS

Räddningstjänst i siffror

2009

MSB:s kontaktpersoner:
Marie Lundqvist, 010-240 5667
Mikael Malmqvist, 010-240 5682
Publikationsnummer MSB 0185-10
ISBN 978-91-7383-090-4

Förord

Räddningstjänst i siffror är en årsrapport med beskrivande statistik om den svenska räddningstjänstens utformning och insatser. Statistiken som numera förvaltas av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har samlats in sedan 1996, och bygger i huvudsak på uppgifter från de kommunala räddningstjänsterna.

Statistiska sammanställningar på riksnivå i denna rapport ger tillsammans med statistik på kommunal nivå en grund för målstyrning utifrån intentionerna i lag (2003:778) om skydd mot olyckor, (LSO). En helhetsbild över området kan dock inte fås om det endast betraktas ur ett räddningstjänstperspektiv. Andra kompletterande källor kan exempelvis vara sjukvårdens skaderegistrering och försäkringsbranschens skadestatistik.

Nytt för i år är modellberäknade värden för utvecklad brand i villa. Där jämförs hur många bränder som en kommun kan förväntas ha utifrån de lokala förutsättningar som finns, med det faktiska utfallet.

MSB tillhandahåller utöver denna rapport ett antal statistiska underlag som finns på www.msb.se.

Ett tack riktas till de myndigheter och organisationer som bidragit med underlag till rapporten.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, juli 2010

Innehållsförteckning

Sammanfattning	7
Fakta om räddningstjänstens insatsstatistik	9
Insatsrapporten	9
Kvalitetssäkring och statistikproduktion	10
Vad fångar insatsstatistiken?	10
Årsuppföljning av Lagen om skydd mot olyckor i kommunen ...	12
Räddningstjänstens organisation	12
Kommunala handlingsprogram	12
Olycksundersökningar	13
Tillsyn av brandskyddet	13
Brandskyddskontroll	14
Kommunens skydd mot andra olyckor än bränder	14
Den kommunala räddningstjänstens insatser	16
Vilka räddningsinsatser är vanligast?	17
När inträffar olyckor?	17
Skadeomfattning	18
Antal dödsfall	18
Första hjälpen vid räddningsinsatser	19
Bränder	20
Bränder i byggnader	20
Bränder i bostäder	21
Varför brinner bostäder?	22
Utvecklade villabränder	23
Bränder i allmänna byggnader	25
Varför brinner allmänna byggnader?	25
Bränder i industrier	26
Varför brinner industrier?	27
Räddningstjänstens åtgärder vid byggnadsbränder	27
Bränder i skog och mark	27
Bränder i avfallsbehållare och vägfordon	29
Skador till följd av bränder	29
Personskador	29
Dödsbränder	30
Egendomsskador	31
Trafikolyckor	32
Skadeomfattning vid vägtrafikolyckor	32
Räddningstjänstens åtgärder vid vägtrafikolyckor	33
Drunkning och drunkningstillbud	34
Var inträffar drunkningsolyckorna?	34
När inträffar drunkningsolyckorna?	35

Räddningstjänstens åtgärder vid insatser till drunkningsolyckor?	36
Utsläpp av farligt ämne.....	38
Vilka typer av utsläpp inträffar?	38
Var inträffar olyckor med farligt gods-last?	39
Räddningstjänstens åtgärder vid utsläpp av farligt ämne	40
Uppdrag utöver räddningstjänst	42
Vad ingår i annat uppdrag?	42
Andra uppdrag 2009	42
Statlig räddningstjänst	44
Flygräddning	44
Sjöräddning	46
Miljöräddning till sjöss	48
Fjällräddning	49
Efterforskning av personer i andra fall	50

Sammanfattning

Den kommunala räddningstjänsten utförde 93 000 räddningsinsatser under 2009. Det var en liten ökning jämfört med 2008 då antalet insatser uppgick till 92 400. Insatser till trafikolyckor var den insatstyp som ökade mest jämfört med 2008. Sett till perioden 1996 – 2009 har dessa insatser mer än fördubblats och under 2009 var antalet insatser över 15 000.

Fjolårets insatser till bränder i skolor minskade med elva procent jämfört med 2008. Antalet insatser 2009 uppgick till 457 och är åter igen nere på 2007 års nivå. Den största delen kan förklaras av en nedgång av antalet anlagda bränder.

Antalet skadade och döda i samband med räddningsinsatser uppgick enligt räddningstjänstens bedömning till 658 dödsfall, 3 519 svårt skadade samt 15 600 lindrigt skadade. Under året inträffade bl. a två omfattande bostadsbränder, i Rinkeby samt Staffanstorps, som orsakade sju respektive fem dödsfall. Det är mycket ovanligt i Sverige med så många omkomna i samma brand.

Räddningstjänsten utförde ytterligare 18 400 andra uppdrag där den största andelen utgjordes av insatser i väntan på ambulans.

Under 2009 utförde den statliga räddningstjänsten insatser till fjäll-, flyg-, sjöräddningstjänst, samt efterforskning av försvunna personer och miljöräddning till sjöss.

Utöver kommunal räddningstjänst redovisas i denna publikation även statlig räddningstjänst. Det omfattar områdena: fjäll-, flyg- och sjöräddningstjänst, efterforskning av försvunna personer i andra fall, miljöräddningstjänst till sjöss samt räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnenergianläggning.

Fakta om räddningstjänstens insatsstatistik

Insatsrapporten

Kommunerna har enligt lag skyldighet att dokumentera händelser som föranleder en kommunal räddningsinsats. Insatsrapporten är en lägsta nivå av en sådan dokumentation. Före 1996 hade varje kommun sin egen insatsrapport. För att få en bättre systematik och kunna ge en nationell bild av olycksutvecklingen utarbetades en gemensam insatsrapport för alla räddningstjänster som infördes i januari 1996.

En reviderad insatsrapport infördes i kommunal räddningstjänst den 1 januari 2005 och liknar i stort den tidigare rapporten. De förändringar som genomfördes var delvis anpassningar till bestämmelser om dokumentation och olycksundersökning i enlighet med lag (2003:778) om skydd mot olyckor, (LSO), samt ett förtydligande kring räddningstjänstens ingripande.

Förändringarna i insatsrapporten 2005 innebär en risk för tidsseriebrott i statistiken, det vill säga att förändringar i de resultat som presenteras kan ha orsakats av bytet av insatsrapport istället för av verkliga förändringar. Tolkningen av förändringar i insatsstatistiken för 2005 och senare, bör därför ske med försiktighet när dessa jämförs med tidigare år.

Totalt omfattar rapporten tio sidor med en huvuddel på fyra sidor. Huvuddelen ska alltid fyllas i. Där efterfrågas grundläggande uppgifter om händelsen, som till exempel skadeplats, tidpunkt, insatta styrkor, eventuella personskador och insatsbeskrivning i fritext. Utöver huvuddelen finns tilläggsdelar som ska användas vid följande händelsetyper:

- Automatlarm ej brand/gasutsläpp
- Bränder i byggnader
- Bränder ej i byggnader
- Trafikolyckor
- Drunkningsolyckor
- Utsläpp av farligt ämne

Tilläggsdelarna innefattar mer detaljerade uppgifter som är relevanta för respektive händelsetyp, till exempel vilka åtgärder som räddningstjänsten vidtagit.

Kvalitetssäkring och statistikproduktion

Efter varje insats skriver räddningsledaren eller motsvarande en insatsrapport i elektronisk form, via ett av de tre datorstöden som den kommunala räddningstjänsten använder sig av. Därefter skickar räddningstjänstens statistksamordnare underlaget till MSB för bearbetning. Det sker vanligtvis en gång per månad.

Inom varje led i statistikproduktionen sker en kvalitetssäkring av insatsdata. Den första sker i datorstöden. Dessa innehåller logiska kontroller som förhindrar de vanligaste felen redan när insatsrapporten skrivs.

En andra kvalitetsgranskning sker när räddningstjänstens statistksamordnare skickat underlaget till MSB. Om allvarliga brister upptäcks meddelas den berörda räddningstjänsten, som får möjlighet att korrigera felaktigheter i underlaget.

En slutlig kontroll av hela föregående års insatsdata genomförs under årets första kvartal. Vid behov kontaktas berörda uppgiftslämnare. Därefter läses databasen för produktion av det aktuella årets insatsstatistik.

Under 2010 utvecklar MSB ett nytt och effektivare system för att ta emot räddningstjänsternas insatsrapporter. Det nya systemet kommer att göra det enklare för räddningstjänsterna att skicka in insatsrapporter till MSB samtidigt som det blir möjligt för MSB att ta fram aktuell insatsstatistik med bättre kvalitet. För mer information se www.msb.se.

Från och med 2003 är underlaget från landets kommuner inte helt komplett. En bidragande orsak till bortfallet är att myndigheten av kostnadsskäl inte längre tar emot insatsrapporter i pappersformat. I tabell 1 redovisas vilka kommuner som inte har lämnat in insatsrapporter respektive år. Detta bortfall är otillfredsställande, men motsvarar endast två promille av den totala mängden insatser och påverkar därför inte slutsatserna i denna rapport.

Tabell 1. Kommuner som inte har lämnat in insatsrapporter till MSB, 2003-2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ekerö	Ekerö	Bjurholm	Båstad	Lycksele	Lycksele	Lycksele
	Bjuv	Lycksele	Lycksele	Malå	Malå	Malå
	Lycksele	Malå	Malå	Vansbro	Ydre	Ydre
	Malå	Vännäs	Vansbro	Ydre		
	Ydre	Ydre	Ydre			

Vad fångar insatsstatistiken?

Insatsstatistiken är en viktig del av uppföljningen av LSO, på nationell, regional och lokal nivå. Däremot fås ingen helhetsbild av ett problemområde om det enbart betraktas ur ett räddningstjänstperspektiv. Ett exempel på detta är bostadsbränder. Minst varannan bostadsbrand leder inte till en insats från räddningstjänsten enligt en enkät¹ som genomfördes 2008 av Räddningsverket (numera MSB). Därför måste insatsstatistiken kompletteras med andra informationskällor för att ge en mer heltäckande bild.

¹ Resultat från en enkätundersökning kring olyckors frekvens baserat på svar från 20 000 individer. Fullständiga resultat från undersökningen finns i rapporten *Hur vanligt är det med olyckor* (Bestnr: MSB 0159-10)

Statistik framställs på riks-, läns- och kommunnivå. De flesta tabeller och diagram i denna års sammanställning redovisas på riksnivå. En tabellbilaga till *Räddningstjänst i siffror 2009* samt mer detaljerad statistik om den kommunala räddningstjänstens insatser finns tillgängliga i informationssystemet IDA, ida.msb.se.

Årsuppföljning av Lagen om skydd mot olyckor i kommunen

Enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO), ska kommunen ansvara för tillsyn över efterlevnaden av lagen inom kommunens område och länsstyrelsen ansvarar för tillsynen inom länet. För att försöka mäta hur väl kommunen lever upp till bestämmelserna i LSO och tillhörande föreskrifter genomför länsstyrelserna tillsammans med MSB en årlig uppföljning av vissa delar av kommunens räddningstjänstverksamhet. En del av resultaten presenteras nedan. För en utförligare beskrivning se ida.msb.se.

Insamlingen av Årsuppföljning LSO i kommunen, sker via webben och är utformat på liknande sätt som tidigare år för att uppgifterna ska vara jämförbara över tid. I sammanställningen ingår uppgifter från landets samtliga räddningstjänstkommuner.

Räddningstjänstens organisation

I Sverige finns 290 kommuner. Under verksamhetsåret 2009 samarbetade 131 av dessa i totalt 34 kommunalförbund inom räddningstjänstområdet. Varje kommunalförbund betraktas som en räddningstjänstkommun, vilket innebär att det fanns 193 räddningstjänstkommuner.

Enligt årsuppföljningen 2009 var 5 000 personer anställda på heltid i kommunerna för att tjänstgöra som befäl eller brandmän i utryckningstjänst. Av dessa var 91 kvinnor. Samtidigt var 10 800 personer, varav 392 kvinnor, deltidsanställda (räddningstjänstpersonal i beredskap) inom kommunens organisation för räddningstjänst. Under 2008 genomförde dåvarande Räddningsverket en fördjupad kartläggning av kommunernas personella resurser för räddningstjänst, som visade att antalet personer i beredskap minskat med tio procent sedan år 2000.

Nettokostnaden² för svensk räddningstjänsts verksamhet uppgick 2008 till 5 863 miljoner kronor. Det var en ökning med sex procent jämfört med 2007. Siffror för 2009 var ännu inte tillgängliga vid utgivningen av denna rapport.

Kommunala handlingsprogram

Enligt LSO ska kommunen upprätta ett handlingsprogram för förebyggande av olyckor i den egna kommunen. Där ska anges vilka risker som finns lokalt och som kan föranleda en räddningsinsats, vilken målsättning som finns för den förebyggande verksamheten samt hur den verksamheten ska planeras och organiseras efter de lokala förutsättningar som finns. De flesta, 78 procent av räddningstjänstkommunerna hade antagit ett handlingsprogram för mandatperioden 2007-2010, 17 procent saknade program och uppgifter saknas för fem procent. Av dem som antagit ett handlingsprogram för mandatperioden hade 87 procent följt upp de mål som angavs i det föregående programmet.³

² Kommunernas hushållning med resurser 2008, SCB

³ Årsuppföljningen 2009, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Kommunen ska även upprätta ett handlingsprogram för räddningstjänst. Som nationellt mål i LSO anges att räddningstjänsten ska planeras och organiseras så att räddningsinsatserna kan genomföras på ett effektivt sätt och påbörjas inom godtagbar tid. Det är sedan upp till varje kommun att utforma sin organisation för räddningstjänst utifrån sina lokala förhållanden. Förmågan att genomföra räddningsinsatser ska beskrivas i handlingsprogrammet. Även allmänheten ska informeras om den förmåga som finns att genomföra räddningsinsatser.

Olycksundersökningar

Enligt LSO ska kommunerna i skäligen omfattning undersöka orsakerna till olyckan, olycksförloppet samt den egna insatsens genomförande, efter avslutad räddningsinsats. De flesta räddningstjänstkommuner, 80 procent, har fastslagna rutiner för hur olycksundersökningar ska genomföras, medan 15 procent saknar rutiner. Uppgifter saknas för fem procent av räddningstjänstkommunerna.

Utöver de olycksundersökningar som redovisas i insatsrapporten genomfördes cirka 1 500 utökade olycksundersökningar under verksamhetsåret 2009.

Tillsyn av brandskyddet

LSO reglerar inte i detalj kommunernas tillsynsverksamhet med avseende på brandskydd, utan kommunerna får inom vissa ramar själva utforma sin tillsynsverksamhet utifrån sina lokala förhållanden. I diagram 1 visas kommunernas tillsyn över brandskyddet hos den enskilde.

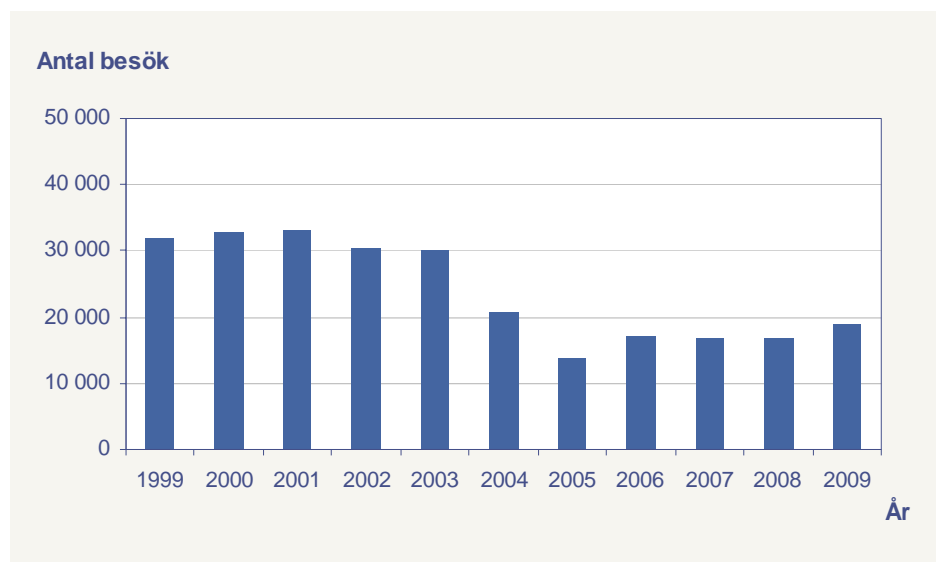

Diagram 1. Antal besök för tillsyn över brandskyddet hos enskilda, 1999-2009.
Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Antalet tillsynsbesök hos enskilda som kommunen genomfört i syfte att kontrollera brandskyddet har sedan 2005 nästan halverats jämfört med tidigare år.

Brandskyddskontroll

Enligt LSO 3 kap 4§ ska kommunerna ansvara för att fasta förbrännings-anordningar samt skorstenar, tak och anslutande byggnadsdelar kontrolleras vid en brandskyddskontroll.

I vilken omfattning kommunerna ska utföra kontrollen regleras i detalj genom dåvarande Räddningsverkets föreskrift, SRVFS 2005:9. Av det totala antalet genomförda brandskyddskontroller uppvisade 48 procent brister. Av dessa meddelades fem procent föreläggande varav hälften utgjordes av nyttjanderättsförbud.

Kommunens skydd mot andra olyckor än bränder

Kommunerna har även till uppgift att verka för skydd mot andra olyckor än bränder. I diagram 2 presenteras fördelningen av räddningstjänstkommunernas förebyggande arbete inom områdena farliga ämnen, naturolyckor, fallolyckor, drunkning och trafik.

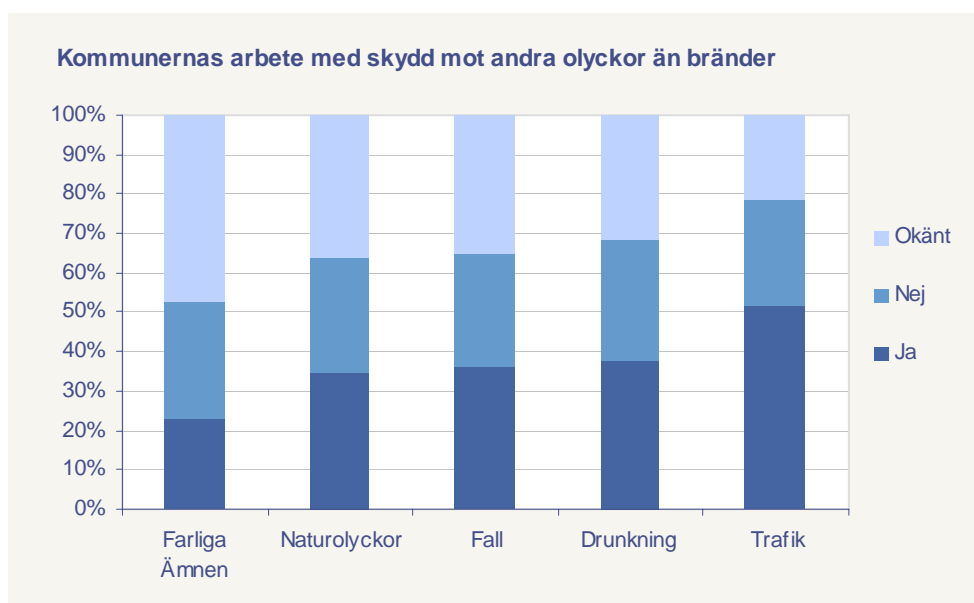
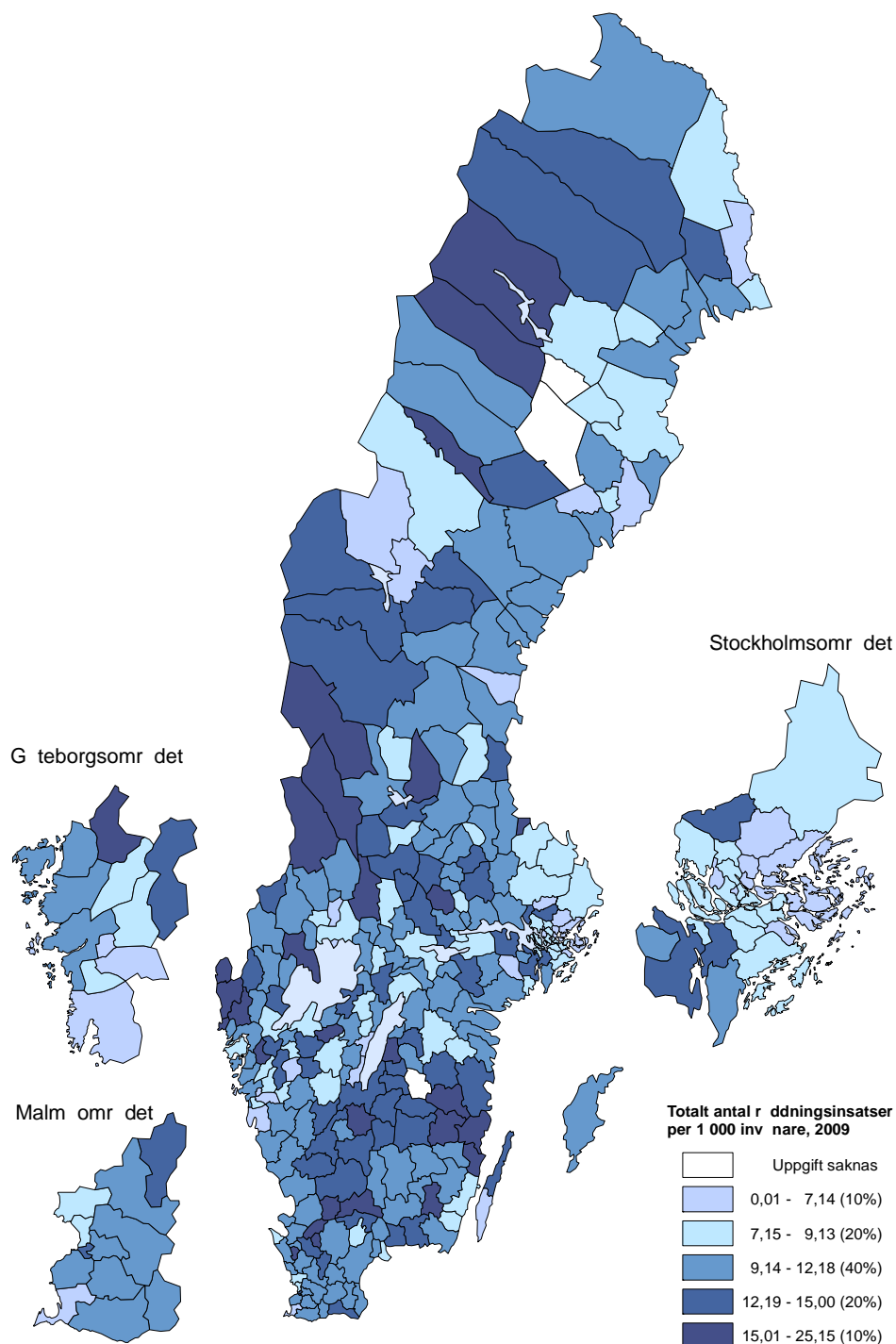

Diagram 2. Kommunernas arbete med skydd mot andra olyckor än bränder 2009.
Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Den kommunala räddningstjänstens insatser

Kartan visar det totala antalet räddningsinsatser per 1 000 invånare i landets kommuner under 2009

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Med olyckor eller händelsetyper avses alla typer av händelser som motiverat en räddningsinsats. Det innefattar även avsiktliga händelser som exempelvis anlagda bränder eller suicidförsök. Med insatser eller uttryckningar avses sådana insatser som uppfyllt kriterierna för räddningstjänst⁴. De uppdrag som rapporterats in som annat uppdrag ingår inte i insatsstatistiken, och redovisas därför separat (se avsnittet Uppdrag utöver räddningstjänst).

Under 2009 genomfördes 93 000 räddningsinsatser av räddningstjänsten, vilken var en liten minskning jämfört med 2008 då 92 400 insatser rapporterades. De senaste fyra åren har antalet räddningsinsatser varit högre än genomsnittet på 89 000 insatser för perioden 1996-2009.

Vilka räddningsinsatser är vanligast?

Andelen uttryckningar till onödiga larm, dvs. larm orsakade av automatlarm som inte berodde på brand eller gasutsläpp, stod för 34 procent av uttryckningarna. Den näst vanligaste händelsetypen under året var bränder ej i byggnader som orsakade var femte uttryckning. Trafikolyckor uppgick till 17 procent medan insatser till bränder i byggnader stod för tolv procent. Larm om förmodad brand, det vill säga larm i god tro, tillsammans med falsklarm om brand stod för åtta procent. Diagram 3 visar fördelningen av insatser till olika händelsetyper under 2009.

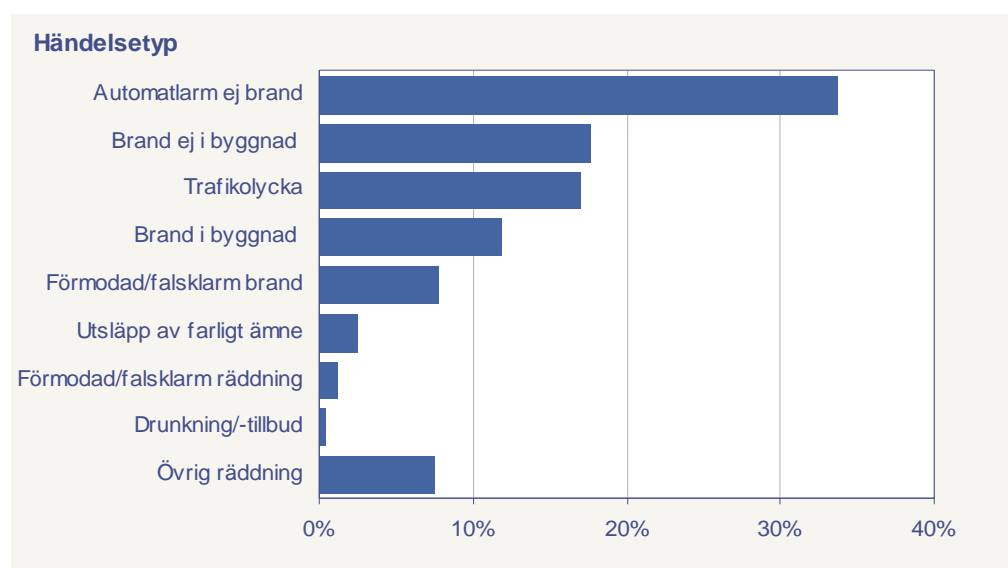

Diagram 3. Andel räddningsinsatser efter händelsetyp, 2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

När inträffar olyckor?

Olyckor inträffar med varierande frekvens beroende på årstid och tid på dygnet. Det skedde en relativt kraftig ökning av bränder ej i byggnader mellan april-juni, där flest insatser skedde i april månad. Antalet insatser till bränder i byggnader var som högst under vintermånaderna, vilket i stor utsträckning kan förklaras av att antalet soteldar

⁴ Staten eller en kommun ska enligt LSO ansvara för en räddningsinsats endast om följande kriterier är uppfyllda: behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets värde, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt.

ökar under de kalla månaderna. Diagram 4 illustrerar hur de vanligaste händelsetyperna fördelade sig över årets månader för 2009.

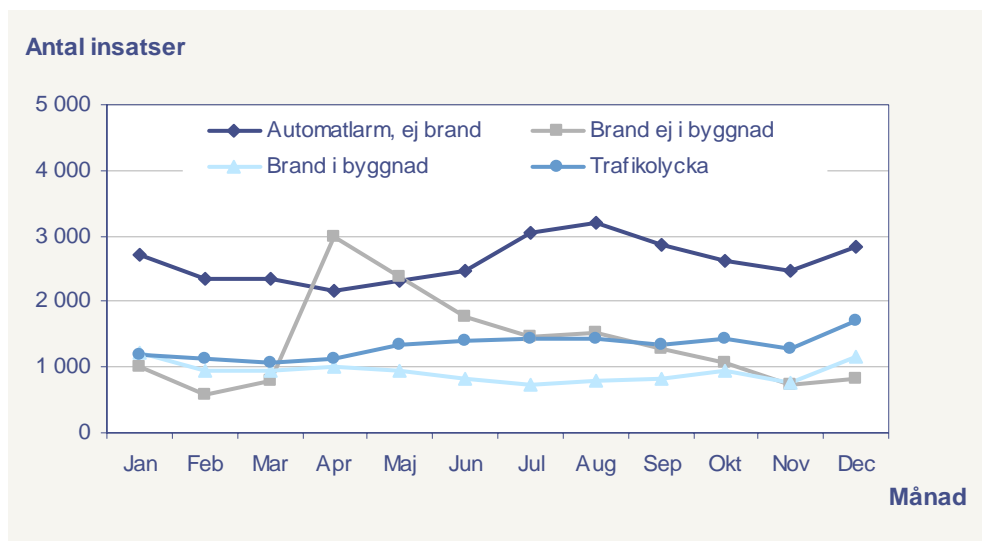

Diagram 4. Antal räddningsinsatser efter händelsetyp och månad, 2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Antalet insatser varierade också beroende på tid på dygnet. Lägst antal insatser genomfördes under de tidiga morgontimmarna. Därefter steg antalet insatser timme för timme för att vara som högst mellan klockan 15 och 16.

Skadeomfattning

Antalet insatser ger ingen information om hur allvarliga eller omfattande olyckorna är. En indikation på graden av allvarighet är hur många personer som omkommit eller skadats, en annan är vilken resursåtgång räddningsinsatsen medfört, t.ex. material- och personalresurser.

Antal dödsfall

Statistiken över personskador grundar sig på räddningsledarens bedömning av de skador som inträffat i samband med händelser som motiverat en räddningsinsats. Ett dödsfall redovisas endast om räddningsledaren med säkerhet kunnat fastställa detta vid ifyllandet av insatsrapporten. Det är ofta svårt att fastställa i praktiken, vilket normalt medför en underskattning av antalet döda och en överskattning av antalet svårt skadade. Även gränsdragningen mellan svårt och lindrigt skadade kan vara svår.

Under 2009 rapporterades 658 dödsfall i samband med räddningsinsatser, vilket var en ökning med fyra procent jämfört med 2008 då 633 dödsfall rapporterades. I diagram 5 redovisas antalet rapporterade dödsfall efter händelsetyp under perioden 1996-2009.

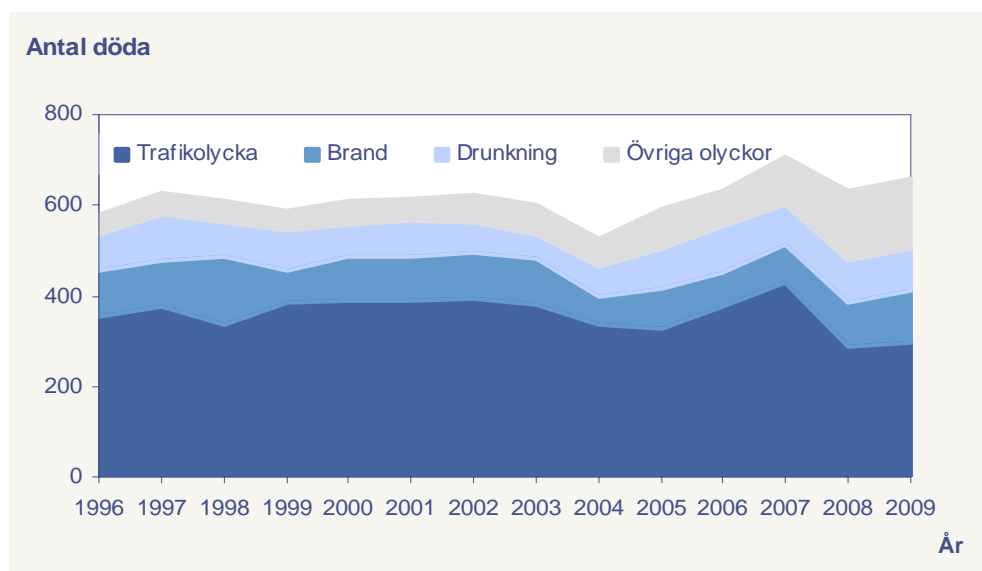

Diagram 5. Antal döda efter händelsetyp, 1996-2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Den händelsetyp där flest dödsfall inträffade under 2009 var trafikolyckor som stod för drygt 45 procent av det totala antalet döda vid olyckor. Under 2009 rapporterades 295 dödsfall vid trafikolyckor vilket är en liten ökning jämfört med 2008.

Antalet döda i bränder ökade med 15 procent jämfört med 2008, från 99 till 114 personer. Antalet drunkningar ökade från 93 personer 2008 till 95 personer 2009. För mer detaljerade uppgifter se kapitlet *Bränder, Trafikolyckor, samt Drunkningsolyckor*.

Första hjälpen vid räddningsinsatser

Vid en del insatser måste räddningstjänsten vidta första hjälpen-åtgärder⁵ för att förebygga eller begränsa personskador. Åtgärderna omfattar t.ex. förebyggande av skadestrock, hjärt- och lungräddning. Vissa räddningstjänster har dessutom avtal med landstinget om att få utföra syrgasbehandling eller defibrillering.

Under 2009 omhändertogs 12 700 personer för akuta skador av räddningstjänsten, vilket var en liten minskning jämfört med 2008.

Den vanligaste åtgärden var fixering av nacke eller rygg vilket utfördes på nära hälften av de omhändertagna personerna. De åtgärder som därutöver var vanligast var psykiskt stöd, förebyggande av skadestrock samt syrgasbehandling.

⁵ I den tidigare insatsrapporten redovisade räddningstjänsterna omhändertagande av skadade efter akuta eller ej akuta skador. I den reviderade insatsrapporten görs inte denna uppdelning.

Bränder

Bränder i byggnader

Bränder i byggnader innefattar bränder i kategorierna bostad, allmänna byggnader, industribyggnader och övriga byggnader. Under 2009 genomförde räddningstjänsten 11 100 insatser till brand i byggnad, vilket var en liten ökning jämfört med 2008. I diagram 6 presenteras fördelning av bränder för varje kategori.

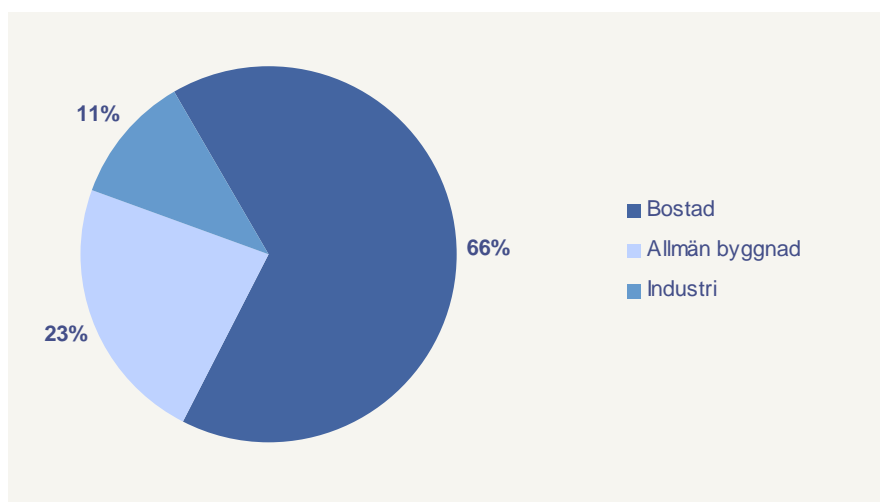
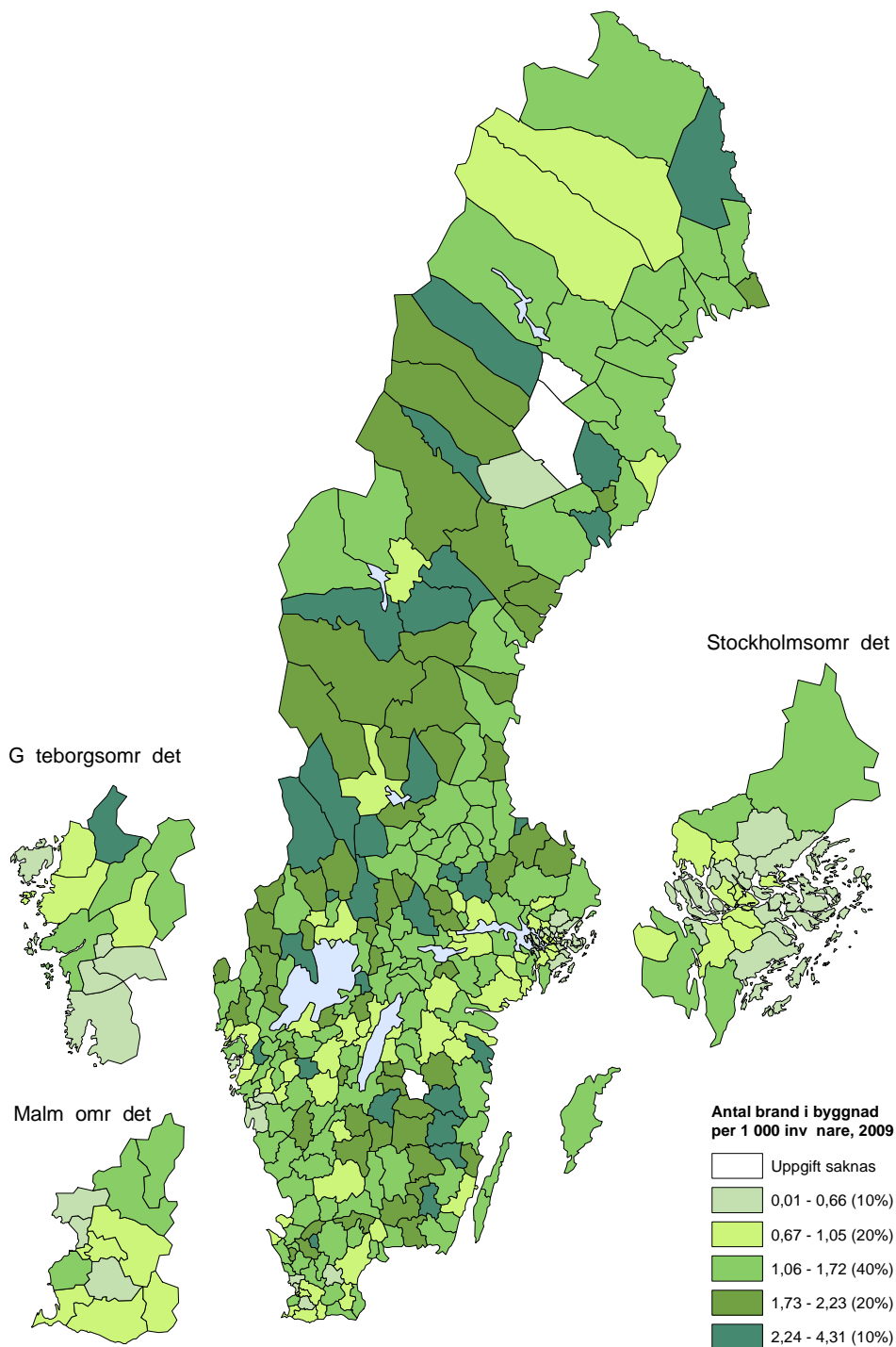

Diagram 6. Andel insatser till bränder i byggnader, 2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Sedan 2005 redovisas typen annan byggnad mer detaljerat i kategorierna annan allmän byggnad, annan industri samt annan övrig byggnad. Det kan påverka förändringar i statistiken vid jämförelsen med statistik före 2005.

Kartan visar det totala antalet räddningsinsatser till brand i byggnad per 1 000 invånare i landets kommuner under 2009

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Bränder i bostäder

Under 2009 genomfördes 6 400 insatser till bränder i bostäder, vilket var en ökning med sju procent jämfört med 2008. Antalet insatser till bostadsbränder har legat på en

relativt konstant nivå de senaste åren med i genomsnitt 6 000 årligen. Flertalet av insatserna skedde till villor och flerbostadshus. Under 2009 ökade insatserna till bränder i villa med 14 procent. Även insatser till flerbostadshus ökade något. I diagram 7 visas antalet insatser till brand i bostad per 1 000 lägenheter.

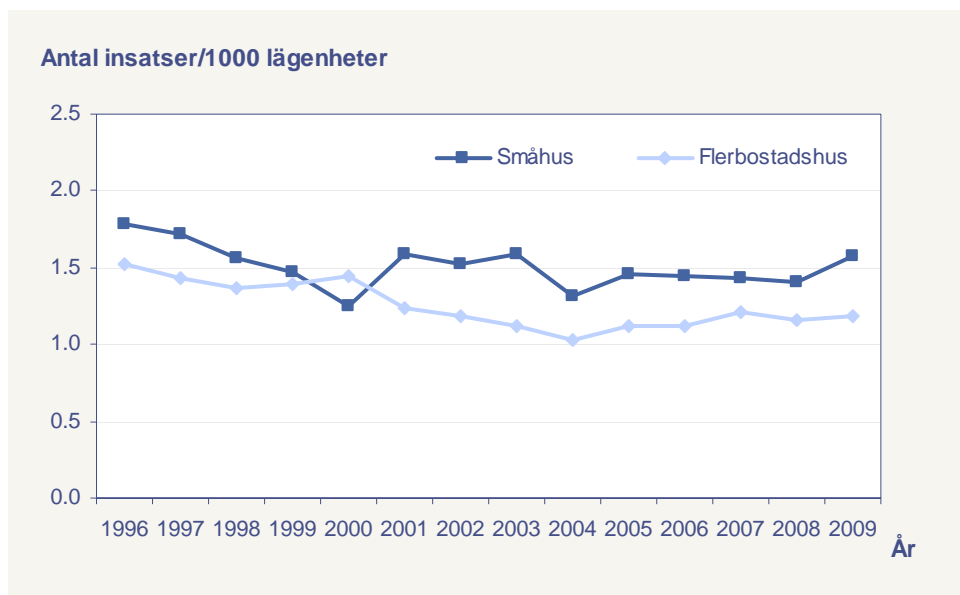

Diagram 7. Antal räddningsinsatser till bränder i bostäder per 1 000 lägenheter, 1996-2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Statistiska centralbyrån (kalkylerat bostadsbestånd).

Varför brinner bostäder?

Vid en del bränder är det svårt för räddningsledaren att bedöma brandorsaken⁶, varför omkring en femtedel av brandorsakerna vid bostadsbränder varje år rapporteras vara okända.

Den vanligaste brandorsaken vid bränder i flerbostadshus var glömd spis, som orsakade 30 procent av bränderna. I villor var soteld den vanligaste brandorsaken och stod för 37 procent av bränderna. Anlagda bränder var vanligare i flerbostadshus än i villor, där de stod för 14 respektive två procent. Tekniskt fel förekom vid elva procent av villabränderna och vid sju procent av bränderna i flerbostadshus.

Diagram 8 visar andelen räddningsinsatser till bostadsbränder i flerbostadshus och villa efter brandorsak under 2009.

⁶ Med brandorsak avses den handling eller den kemiska och fysiska process som gjorde att branden uppstod

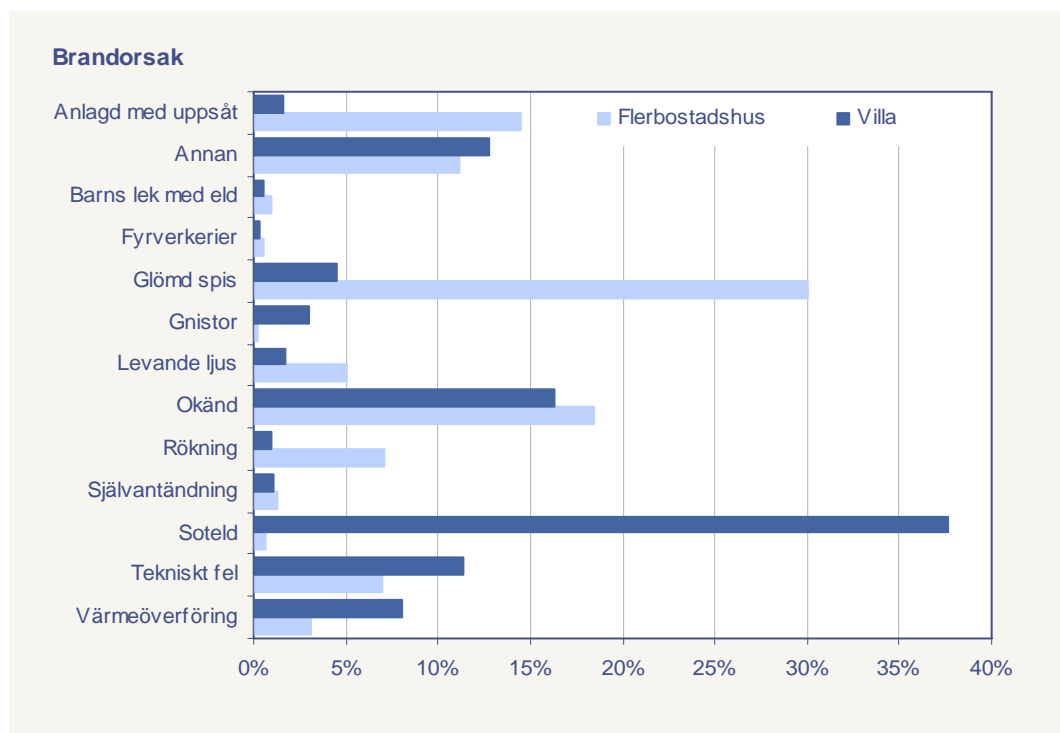

Diagram 8. Andelen bränder per brandorsak, villa respektive flerbostadshus, 2009.
 Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Även om soteld är den vanligaste orsaken till bostadsbränder leder soteldar i de flesta fall inte till allvarigare bränder. Tre av fyra bränder som orsakades av soteld under 2009 kunde släckas i startföremålet. De vanligaste kända orsakerna till bränder som spridit sig utanför startföremålet var glömd spis, anlagd med uppsåt och tekniskt fel, men för nära en tredjedel av dessa var brandorsaken okänd.

Utvecklade villabränder

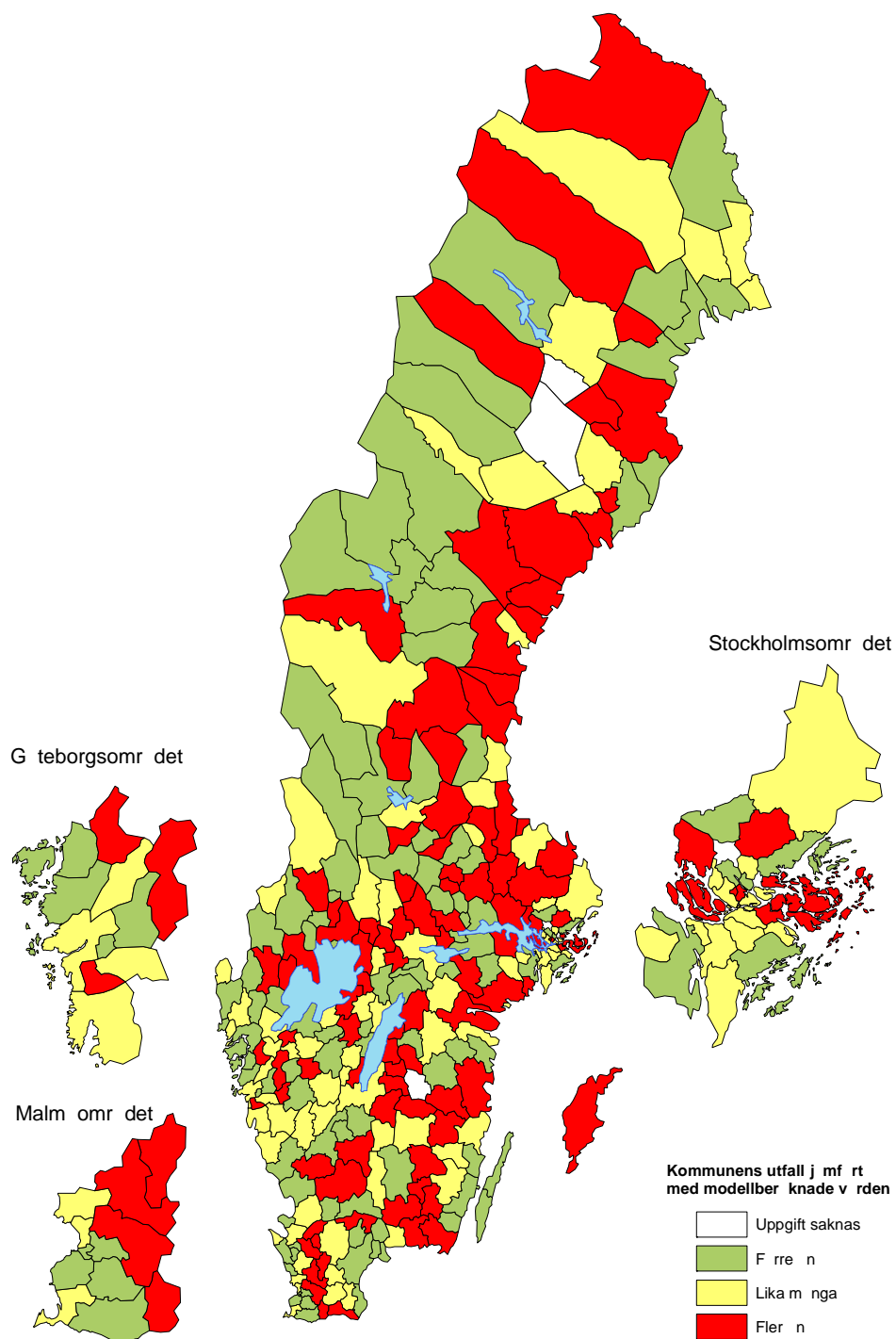
En utvecklad brand är en brand som inte är släckt vid räddningstjänstens ankomst. Utvecklade bränder kan användas som en indikation på egendomsskador. I detta avsnitt jämförs utvecklade villabränder på kommunnivå med modellberäknade värden. Dessa värden tas fram med hjälp av en regressionsmodell där hänsyn tas till följande lokala förhållanden; geografi, befolkningsstorlek, antal villor, åldersstruktur, utbildningsnivå och inkomstnivå inom en kommun.

Kommunerna har klassificerats efter om de har fler eller färre inträffade bränder jämfört med modellen. Det beräknade värdet anger de antal bränder en kommun kan förväntas ha med hänsyn till lokala förhållanden. Ligger antalet inträffade bränder inom ett 99 %-igt konfidensintervall klassificeras kommunen som att den har lika många bränder som förväntat.

Grönt betyder att kommunen har färre bränder än förväntat, rött att kommunen har fler än förväntat och gult att antalet verkliga bränder motsvarar förväntat antal. Hur kommunerna fördelar sig efter färggrupperingen framgår av kartan.

Se ida.msb.se för ytterligare information, (där redovisas värden och färgkoder för respektive kommun).

Kartan visar om kommunen har fler eller färre inträffade bränder jämfört med modellberäknade värden, 2005-2009

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Bränder i allmänna byggnader

Under 2009 uppgick antalet insatser till bränder i allmänna byggnader till 2 200, vilket var en liten minskning jämfört med 2008. Antalet insatser till bränder i allmänna byggnader låg relativt konstant fram till och med 2004, och har sedan dess ökat. En bidragande orsak kan vara ändringen av insatsrapporten som genomfördes 2005 och innebär att redovisningen för bränder i allmänna byggnader ändrades.

Flest insatser skedde till skolor, åldringsvård och handel. I diagram 9 visas utvecklingen över tid för dessa tre byggnadstyper. Antalet insatser till bränder i skolor 2009 visade på en minskning med elva procent jämfört med 2008, vilket var det år då flest antal insatser rapporterades sedan insatsrapporten infördes. Under 2009 genomfördes 457 insatser till bränder i skolor.

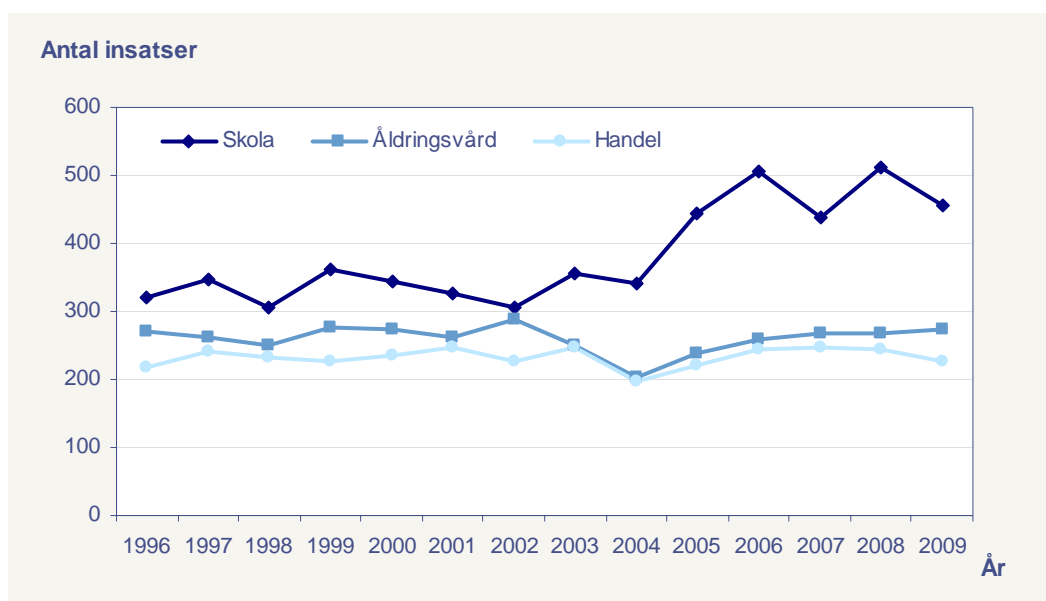

Diagram 9. Antal räddningsinsatser till brand i allmän byggnad efter objektstyp, 1996-2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Varför brinner allmänna byggnader?

Den vanligaste kända brandorsaken för allmänna byggnader var anlagd med uppsåt som orsakade 26 procent av det totala antalet bränder. Andelen bränder med okänd brandorsak uppgick till 15 procent. I diagram 10 redovisas andelen räddningsinsatser till allmänna byggnader efter brandorsak för 2009.

Nästan varannan brand i en skola var anlagd under 2009. Däremot minskade antalet anlagda skolbränder med 17 procent jämfört med 2008.

Den vanligaste orsaken till bränder i byggnader för åldringsvård var glömd spis, som stod för 38 procent. Tekniskt fel och rökning orsakade 13 respektive sju procent av bränderna.

Antalet insatser till bränder i handeln minskade jämfört med 2008. Den vanligaste brandorsaken var tekniskt fel som orsakade 23 procent av bränderna. En femtedel av bränderna var anlagda.

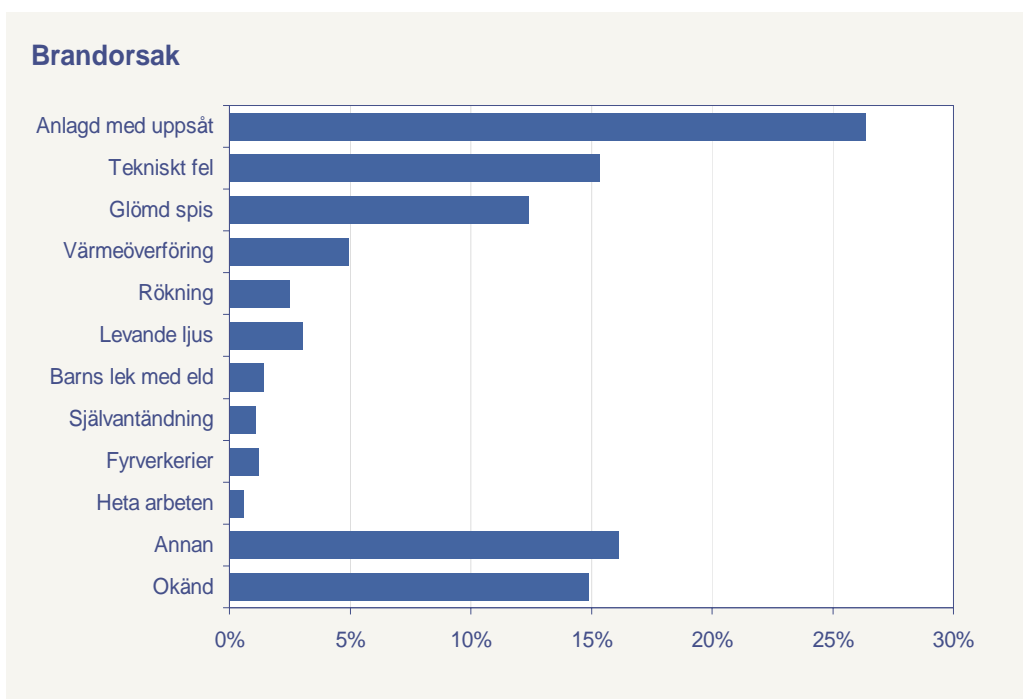

Diagram 10. Andel räddningsinsatser till brand i allmän byggnad efter brandorsak, 2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Bränder i industrier

Under 2009 uppgick antalet insatser till industribränder till 1 100, vilket var en minskning med elva procent jämfört med 2008. I diagram 11 presenteras utvecklingen av antalet bränder per 1 000 taxeringsenheter för några typer av industrier. För normalfallet gäller att en taxeringsenhet består av en fastighet, men antalet fastigheter är inte det samma som antalet byggnader och säger inte något om omfattningen på den verksamhet som bedrivs där. Uppgifterna bör därför tolkas med viss försiktighet.

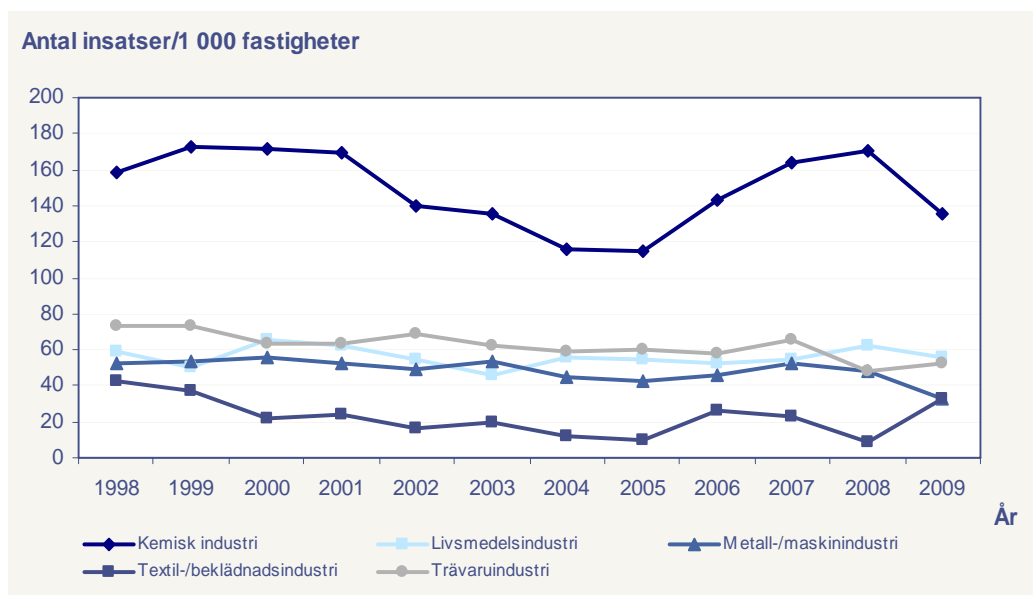

Diagram 11. Antal räddningsinsatser till bränder i industrier per 1 000 fastigheter, 1996-2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Statistiska centralbyrån (fastighets-taxeringsregistret).

Antalet bränder i kemisk industri var betydligt högre än övriga industrityper under perioden 1998-2009. Under 2009 minskade dock antalet bränder i kemisk industri med 20 procent jämfört med 2008.

Varför brinner industrier?

I diagram 12 redovisas brandorsaken till de industribränder som räddningstjänsten larmades till under 2009. I mer än var femte industribrand var orsaken tekniskt fel medan värmeöverföring låg bakom 15 procent. För en femtedel av bränderna var brandorsaken okänd.

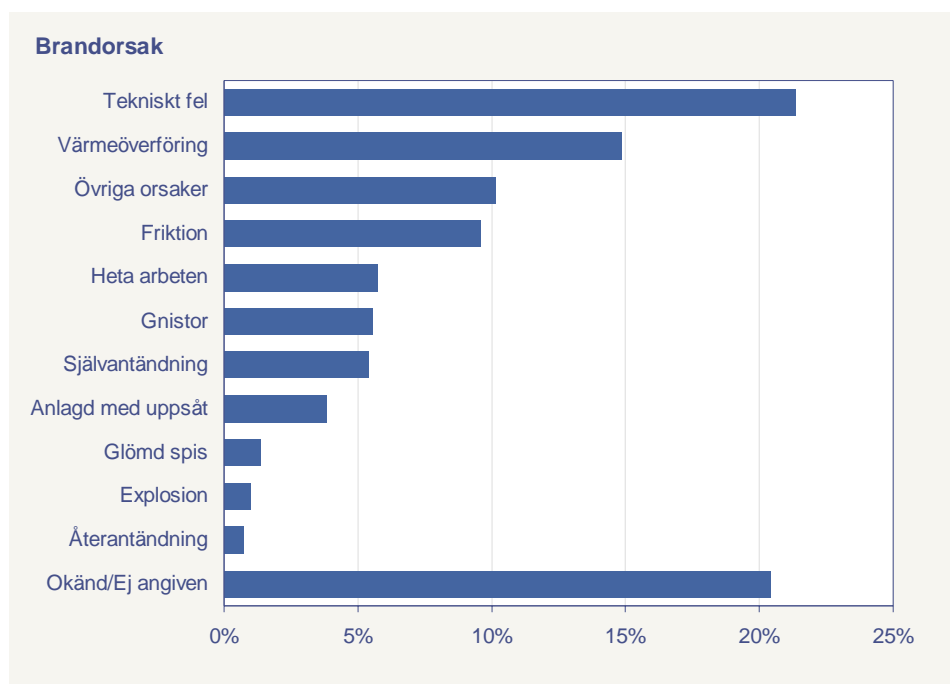

Diagram 12. Antal räddningsinsatser till bränder i industrier per brandorsak, 2009.
Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Räddningstjänstens åtgärder vid byggnadsbränder

Brandgasventilation genomfördes vid varannan insats till bränder i byggnader under 2009 medan inspektion med värmekamera eller IR-teknik samt invändig släckning utfördes vid en tredje del av insatserna. Rökdykning för egendomsskydd genomfördes vid 23 procent av insatserna. Vid en av fyra bränder i byggnader vidtog räddningstjänsten inte några åtgärder alls.

Bränder i skog och mark

Det är främst variationer i antalet bränder i skog och mark som påverkar utvecklingen av det totala antalet insatser till bränder i det fria. Bränder i skog och mark är dock till stor del väderberoende och varierar därför kraftigt i antal från år till år. Under 2009 minskade antalet insatser till bränder i skog och mark med en femtedel jämfört med 2008.

Orsaken till bränder i skog och mark var okänd vid en tredjedel av insatserna, vilket var en liten minskning från föregående år. Den vanligaste kända brandorsaken under 2009 var anlagd med uppsåt, som var orsaken till 13 procent av bränderna. Grillning eller lägereld samt eldning av annat än gräs stod vardera för nio procent medan barns lek med eld var orsaken till åtta procent av bränderna.

Diagram 13 visar hur räddningsinsatserna till bränder i skog och mark fördelats mellan produktiv skogsmark (inklusive hygge), annan trädbevuxen mark och ej trädbevuxen mark under perioden 1996-2009.

Av det totala antalet insatser till bränder i skog och mark 2009 skedde 52 procent till ej trädbevuxen mark, 37 procent till annan trädbevuxen mark medan elva procent skedde i produktiv skogsmark.

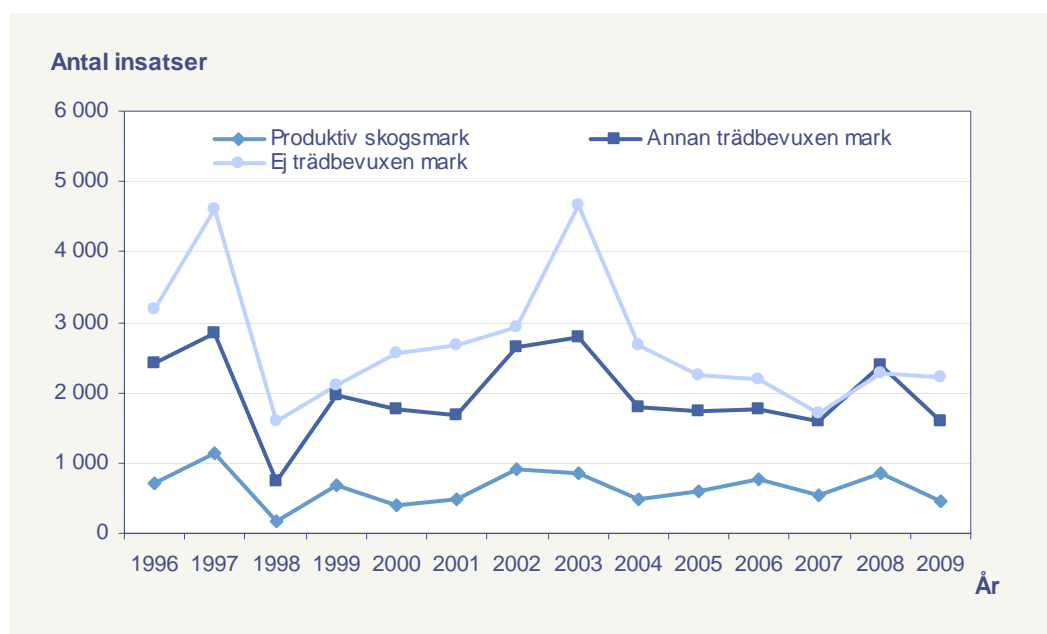

Diagram 13. Antal räddningsinsatser till bränder i skog och mark, 1996-2009.
Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

En exakt bedömning av hur stor areal som bränts av är ofta svår att göra vid insatsen, vilket medför att data över avbrunnen areal bör tolkas med försiktighet. I diagram 14 visar hur stor areal som brändes av vid bränder i skog och mark mellan 1996-2009. Under 2009 omfattade bränder i produktiv skogsmark 41 procent av den totala avbrända arealen, medan annan trädbevuxen mark och ej trädbevuxen mark stod för 30 procent vardera.

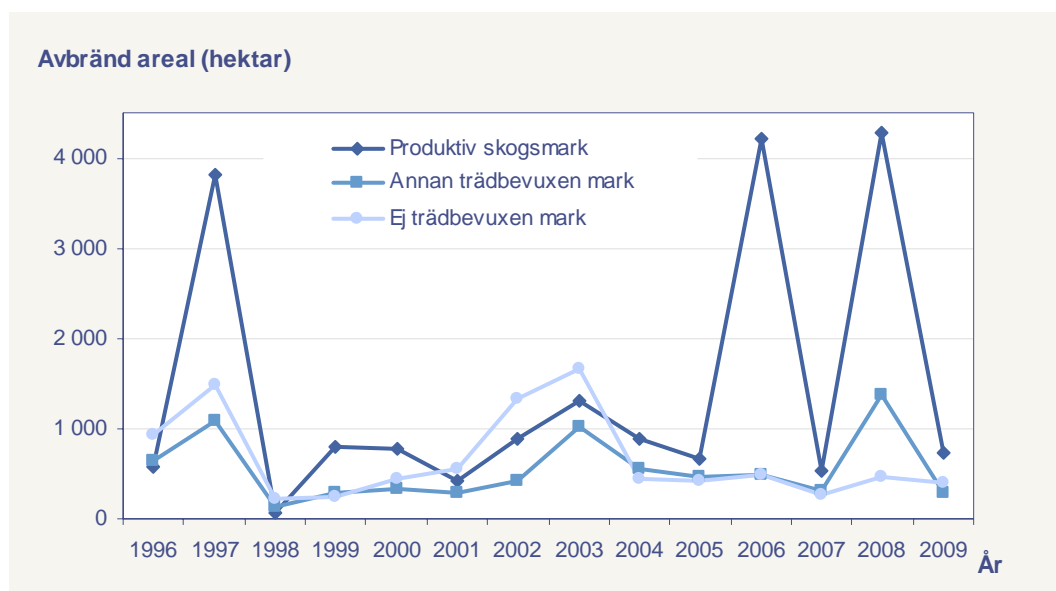

Diagram 14. Avbränd areal (hektar) vid räddningsinsatser till bränder i skog efter markttyp, 1996-2009. Siffrorna är preliminära och kan komma att ändras.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Bränder i avfallsbehållare och vägfordon

Bränder i avfallsbehållare och vägfordon var i första hand anlagda med uppsåt och motsvarade 45 procent, respektive 33 procent av det totala antalet bränder för dessa objekt. Vid var tredje brand var brandorsaken okänd.

Skador till följd av bränder

I följande avsnitt görs en mer ingående redovisning av vissa typer av person- och egendomsskador som uppstår till följd av bränder. I detta kapitel ingår även händelser som inte motiverat en räddningsinsats. Data som redovisas här ger inte en heltäckande bild av skadeproblematiken men kan betraktas som en indikation på skadeomfattningen.

Det kan vara svårt för räddningsledaren att bedöma skadeomfattningen hos en person på plats. Enligt den instruktion som följer insatsrapporten som räddningsledaren måste förhålla sig till gäller att en person betraktas som svårt skadad om man inte med säkerhet kunnat konstatera dödsfallet. Det händer också att en person som vårdas för svåra brandskador dör vid ett senare skede. Inträffar det inom en månad efter branden betraktas branden som en dödsbrand. Eftersom räddningstjänsten inte gör någon uppföljning av dessa skador blir det en differens i statistiken. Varje år inträffar också ett antal dödsbränder där räddningstjänsten inte tillkallats.

Personskador

Under perioden 2009 rapporterade räddningstjänsten 114 döda, 168 svårt skadade och 1 067 lindrigt skadade till följd av bränder. Utav dessa sker över 90 procent av personskadorna vid bränder i byggnader.

Dödsbränder

MSB samlar sedan 1999 in information från räddningstjänsterna, Polisen och Rättsmedicinalverket (RMV) om alla bränder med dödsfall. Räddningstjänsten i flertalet av landets kommuner har åtagit sig att följa upp alla sådana bränder, genom att fylla i en särskild blankett om dödsbranden. MSB kan med hjälp av denna uppgiftsinsamling ge en säkrare uppskattning av antalet människor som dör i bränder. Uppgifter om dödsbränder finns sedan 1988, men data fram till 1999 är osäker.

Den största branden under insamlingsperioden inträffade 1998, då 63 ungdomar miste livet på grund av en brand i Makedonska föreningens lokaler i Göteborg. Under 2009 rapporterades 121 döda vid 108 dödsbränder⁷. Det innebar en ökning av antalet döda med fem procent jämfört med 2008. Ökningen av antalet döda i bränder kan till stor del förklaras av att det inträffade två omfattande bostadsbränder i Rinkeby samt Staffans-torp, där sju respektive fem personer dog. Det är mycket ovanligt i Sverige med så många omkomna i en och samma brand.

I diagram 15 presenteras antalet omkomna till följd av bränder respektive antalet dödsbränder under perioden 1999-2009.

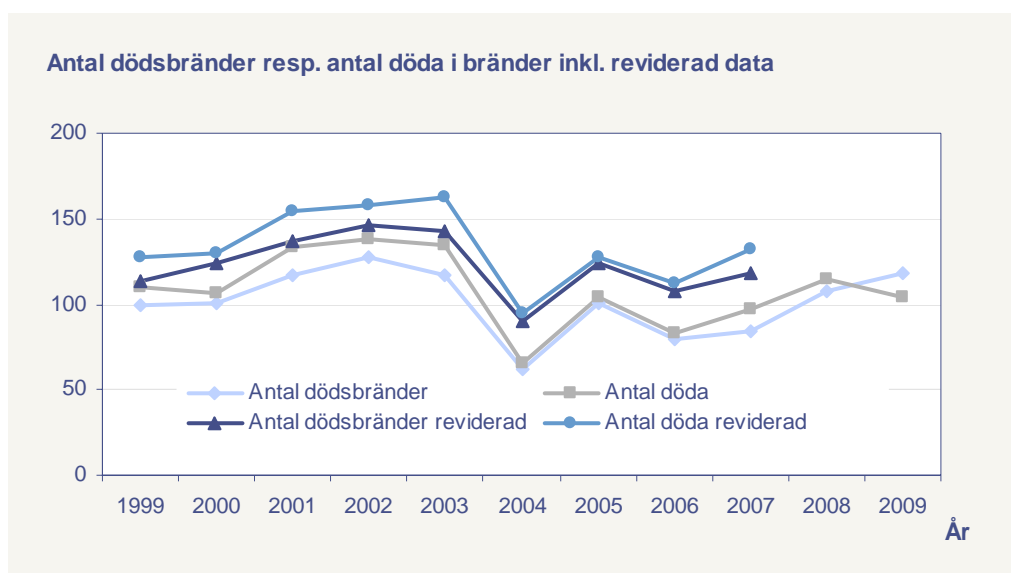

Diagram 15. Antal dödsbränder resp. döda i bränder inkl. reviderad data, 1999-2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Mellan 100-150 personer dör varje år till följd av bränder enligt MSB:s dödsbrandsdata. Under 2010 genomför MSB en revidering av de data som förvaltas i myndighetens dödsbrandsdatabas, då det framkommit att det är betydligt fler som dör till följd av bränder än vad som tidigare varit känt. I Sverige finns idag tre register som förvaltar data om dödsbränder; Toxbase (RMV), Dödsbrandsdatabasen (MSB), samt DOR⁸ (Socialstyrelsen). Vid en jämförelse av registren framkom att antalet döda i bränder varje år var 25 procent fler än vad som tidigare redovisats.

⁷ Uppgifterna är preliminära och kan komma att ändras i samband med den pågående revideringen av MSB:s dödsbrandsdata.

⁸ DOR = Dödsorsaksregistret

Egendomsskador

Sedan 1988 har Försäkringsförbundet⁹ presenterat den så kallade B1-statistiken där antalet inträffade skador redovisas för olika försäkringsbranscher utifrån brandstiftare (brandorsak) och skadeplats. Statistiken baseras på antalet godkända anmälningar under moment brand. Detta inkluderar även ersättningsberättigade skador som uppstått till följd av åska eller blix och som inte orsakat brand samt skador på grund av överspänning även om skadan inte uppkom i samband med ett åskväder. Vid tolkning av denna statistik bör därför hänsyn tas till att det inte alltid handlar om brandskador.

Studier av B1-statistiken visar att de årliga förändringarna ofta till stor del hänger samman med förändringar i gruppen åska eller blix. I diagram 16 presenteras försäkringsbolagens skadebelopp till följd av brand.

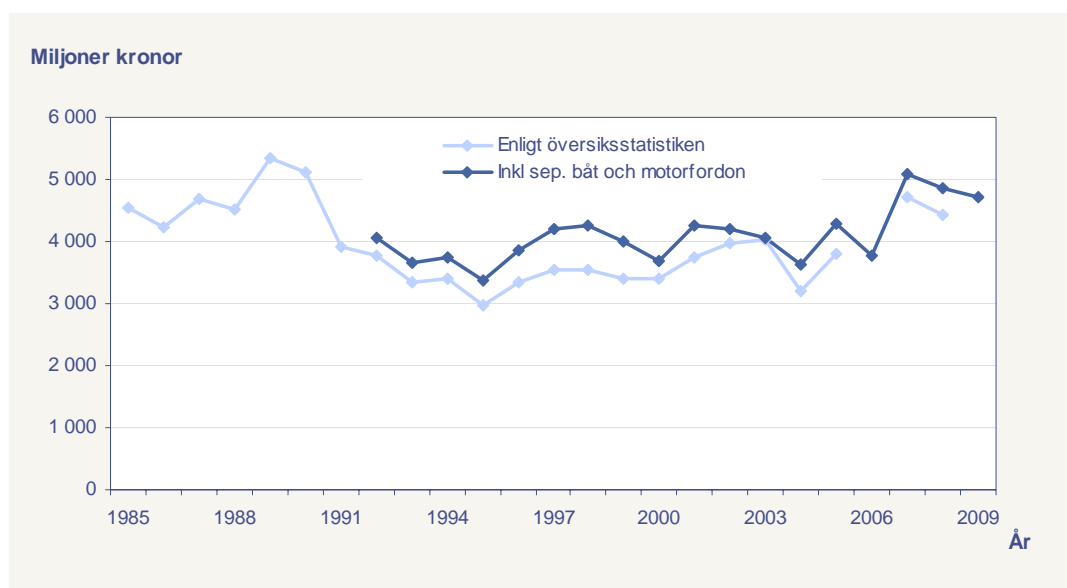

Diagram 16. Försäkringsbolagens skadebelopp till följd av brand (efter KPI 1980=100), 1985-2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

⁹ Statistiken baseras på uppgifter som lämnas från de försäkringsbolag som medverkar i förbundet och har ingen direkt koppling till räddningstjänstens insatsstatistik.

Trafikolyckor

Trenden är att räddningstjänsten kallas till allt fler trafikolyckor. Under 2009 genomfördes 15 900 insatser till trafikolyckor vilket kan jämföras med 1996, då antalet insatser var 7 500. Jämfört med 2008 skedde en ökning av antalet insatser med tio procent. I diagram 17 visas utvecklingen av det totala antalet insatser till trafikolyckor från räddningstjänsten.

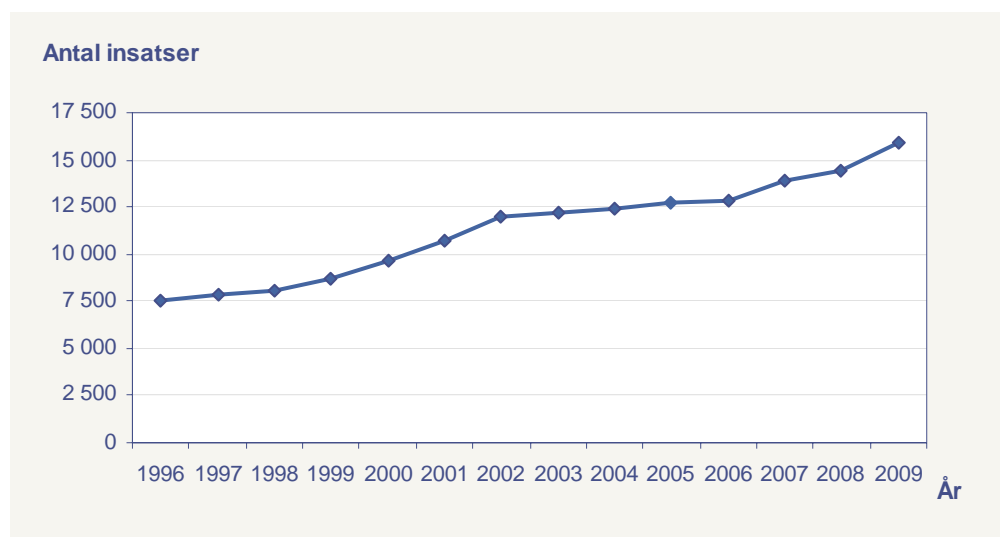

Diagram 17. Antal räddningsinsatser till trafikolyckor, 1996-2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Flertalet, 98 procent av de trafikolyckor som räddningstjänsten kallades till under 2009 var vägtrafikolyckor. Vid 85 procent av vägtrafikolyckorna var personbilar inblandade och vid en femtedel av dessa olyckor rörde det sig enbart om personbilar. Mopeder eller motorcyklar var inblandade i 13 procent av olyckorna.

Var tredje insats där personbilar var inblandade skedde till vägar där gällande hastighetsbegränsning var 50 km/h. Insatserna till 70-vägar uppgick till 29 procent och 90-vägar till 21 procent, medan 30- och 110-vägar uppgick till åtta respektive elva procent.

Last- eller tankbilar var inblandade i var tionde trafikolycka, men enbart vid knappt en halv procent av det totala antalet insatser handlade det om transport av farligt gods. Vid fyra procent av trafikolyckorna var vilt eller andra djur inblandade.

Skadeomfattning vid vägtrafikolyckor

Under 2009 rapporterades 278 dödsfall och 3 000 personer skadades svårt i samband med de vägtrafikolyckor som räddningstjänsten kallades till. Enligt officiell statistik från Trafikverket över vägtrafikolyckor omkom 358 personer under 2009 samtidigt som närmare 3 500 personer bedömdes som svårt skadade. Skillnaden i antalet omkomna beror dels på att räddningstjänsten redovisar ett dödsfall endast om det varit känt för räddningsledaren vid ifyllandet av insatsrapporten, dels på att räddningstjänsten inte

kallas till alla vägtrafikolyckor. Antalet döda i vägtrafikolyckor visar på en neråtgående trend. I diagram 18 redovisas antalet dödsfall vid de vägtrafikolyckor som rapporterats av polis respektive räddningstjänst under tidsperioden 1996-2009.

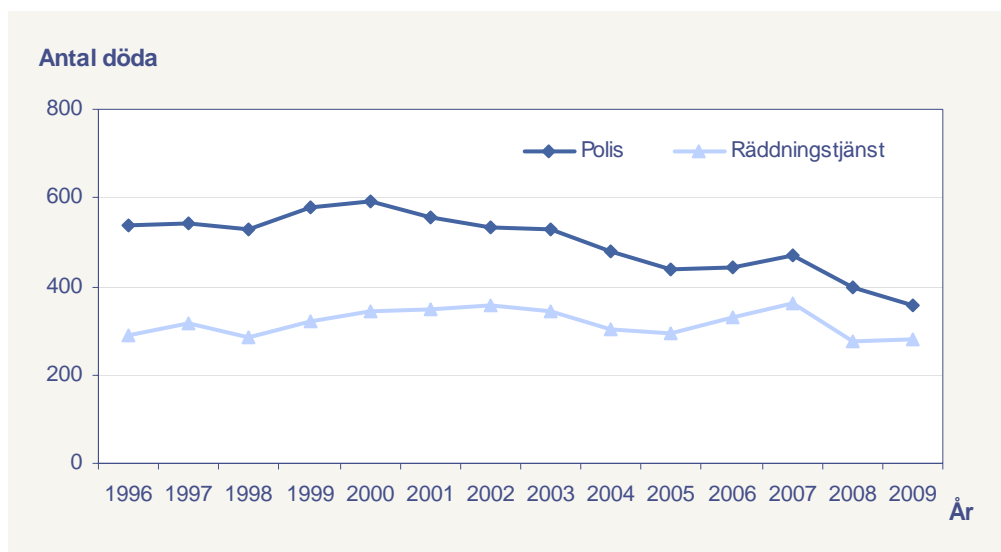

Diagram 18. Antal döda i trafikolyckor rapporterade av polis respektive räddningstjänst, 1996-2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Räddningstjänstens åtgärder vid vägtrafikolyckor

Räddningstjänsten har en viktig roll när det gäller losstagning av fastklämda personer vid vägtrafikolyckor. Losstagningen, som ofta är en förutsättning för att sjukvårdens personal ska kunna påbörja den medicinska behandlingen, skedde vid 2 000 insatser till vägtrafikolyckor under 2009. Säkring av skadeplatsen, exempelvis mot brand, är också en vanlig åtgärd. Detta genomfördes vid hälften av vägtrafikolyckorna.

Vid omkring hälften av insatserna omhändertog räddningstjänsten personer för akuta skador, det motsvarar 11 000 skadade.

Drunkning och drunkningstillbud

Den kommunala räddningstjänsten har ansvar för insatser till drunkningsolyckor och tillbud vid vattendrag, kanaler och insjöar exkluderat Vänern, Vättern och Mälaren. För övriga områden ansvarar Sjöfartsverket (se avsnittet Statlig räddningstjänst, sjöräddning). Under 2009 genomförde räddningstjänsten 393 insatser till drunkningsolyckor och tillbud, i vilka 95 dödsfall rapporterades. Det var en liten ökning jämfört med 2008 då 369 insatser och 93 dödsfall rapporterades.

Räddningstjänsten kallas inte till alla drunkningsolyckor. Däremot följs samtliga drunkningsolyckor med dödsfall, som rapporteras i massmedia, upp av Svenska livräddningssällskapet (SLS). I diagram 19 presenteras antalet räddningstjänstinsatser till drunkning och drunkningstillbud per år, antalet som rapporterats drunknade vid dessa insatser samt antalet drunknade totalt enligt SLS statistik.

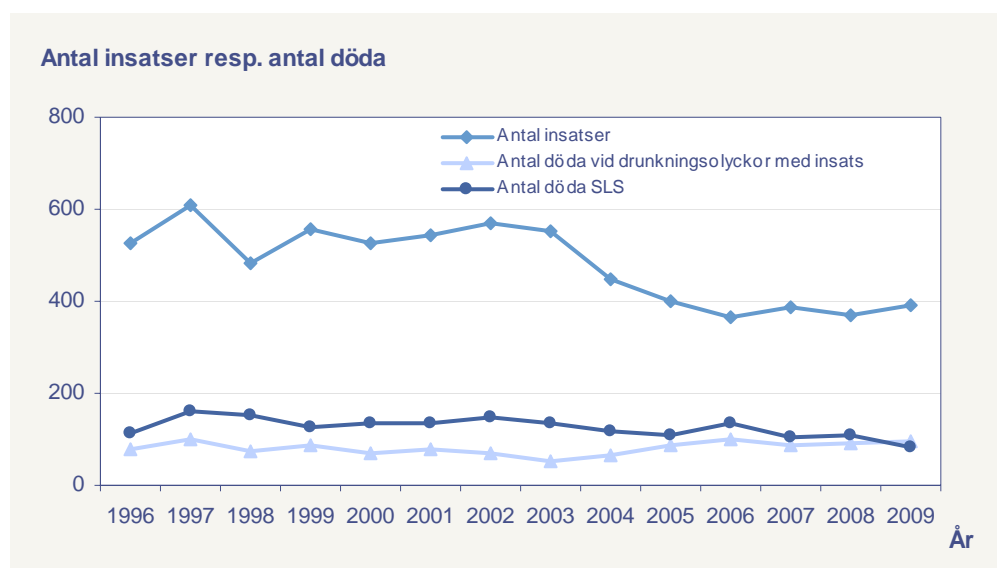

Diagram 19. Antal räddningsinsatser till drunkning eller drunkningstillbud resp. antal döda, 1996-2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Svenska livräddningssällskapet.

Var inträffar drunkningsolyckorna?

Flest räddningsinsatser till drunkningar och drunkningstillbud under 2009 genomfördes till sjö eller damm, följt av å eller älv. Jämfört med 2008 ökade insatserna till sjö eller damm med 18 procent, medan insatserna till å eller älv minskade med åtta procent. Dessa skadeplatser stod tillsammans för mer än hälften av de insatser som räddningstjänsten genomförde till drunkning och drunkningstillbud. I diagram 20 redovisas fördelningen av insatser efter skadeplats under 2009. Fördelningen av antalet dödsfall efter skadeplats följer i stort sett samma fördelning som antalet insatser.

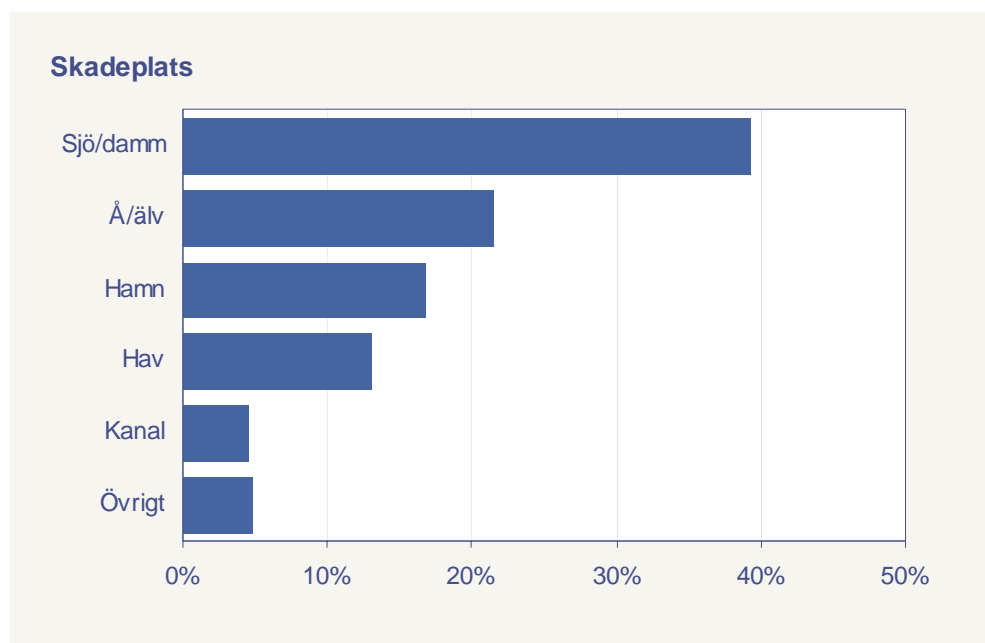

Diagram 20. Andel räddningsinsatser till drunkning eller drunkningstillbud efter skadeplats, 2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

När inträffar drunkningsolyckorna?

I diagram 21 visas hur antalet insatser till drunkning fördelade sig över årets månader. Hälften av insatserna inträffade under perioden maj-augusti månad. Under juli månad genomförde räddningstjänsten flest insatser till drunkningar och drunkningstillbud, vilket var 15 procent av det totala antalet insatser.

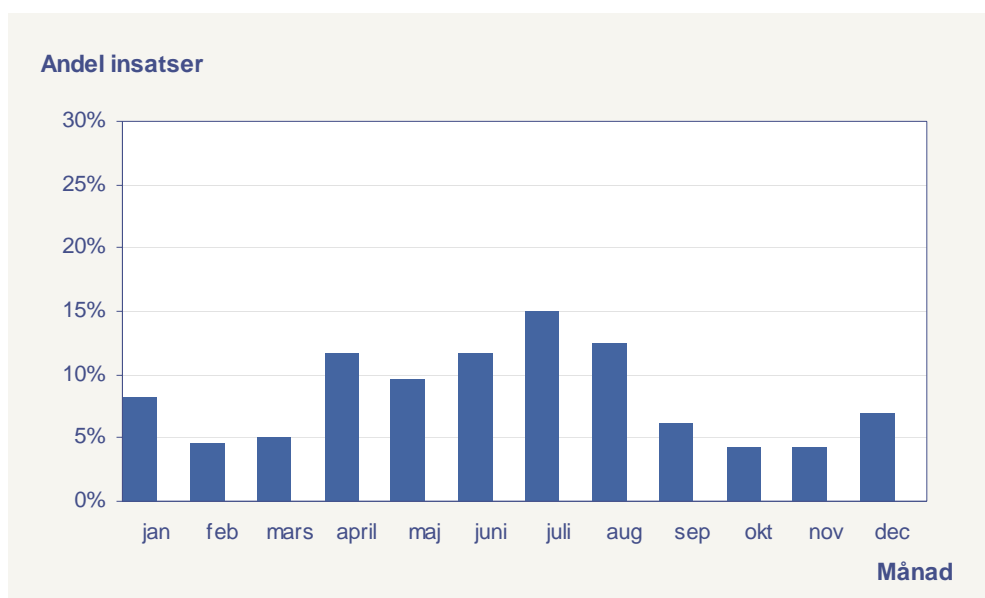

Diagram 21. Andel räddningsinsatser till drunkning eller drunkningstillbud efter månad, 2009. Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Räddningstjänstens åtgärder vid insatser till drunkningsolyckor

I insatsrapporterna framgår att räddningstjänsten omhändertog 132 personer för akuta skador vid insatser till drunkning och drunkningstillbud under 2009. De vanligaste åtgärderna i detta sammanhang var psykiskt stöd och hjärt- och lungräddning.

Dykning med dykapparat användes vid 40 tillfällen och fridykning vid tio tillfällen. I 166 insatser användes överlevnadsdräkt. Vid 100 insatser användes båt och vid 26 insatser utnyttjades helikopter.

Utsläpp av farligt ämne

Under 2009 genomfördes 2 500 insatser till utsläpp av farligt ämne. Bensin, diesel och andra petroleumprodukter stod för den större delen av utsläppen. I diagram 22 presenteras utvecklingen av antalet insatser till utsläpp av farligt ämne sedan 1996.

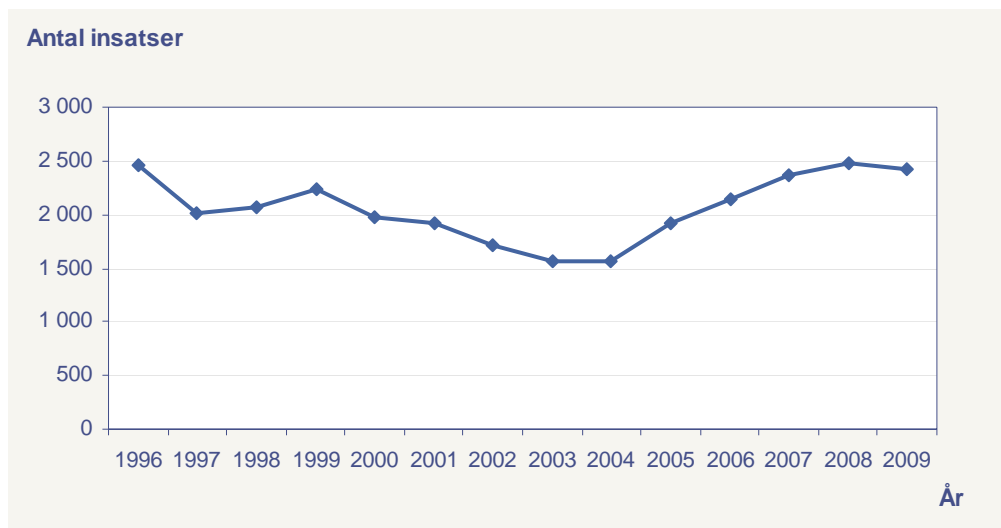

Diagram 22. Antal räddningsinsatser till utsläpp av farliga ämnen, 1996-2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Vilka typer av utsläpp inträffar?

Sedan 2005 redovisas utsläpp utifrån begreppet utsläppstyp som anger om det handlar om utsläpp av drivmedel, smörjmedel, hydraulolja, last av farligt gods¹⁰, kylmedel från kyl eller frys, brandfarlig gas eller annat. I diagram 23 presenteras hur räddningstjänstens insatser fördelat sig mellan dessa olika utsläppstyper under 2009.

Flest insatser, 70 procent, handlade om begränsade mängder driv- och smörjmedel eller hydraulolja som läckt från ett fordon. Insatser till transporter av farligt gods stod för fyra procent.

¹⁰ Farligt gods = farliga ämnen under transport.

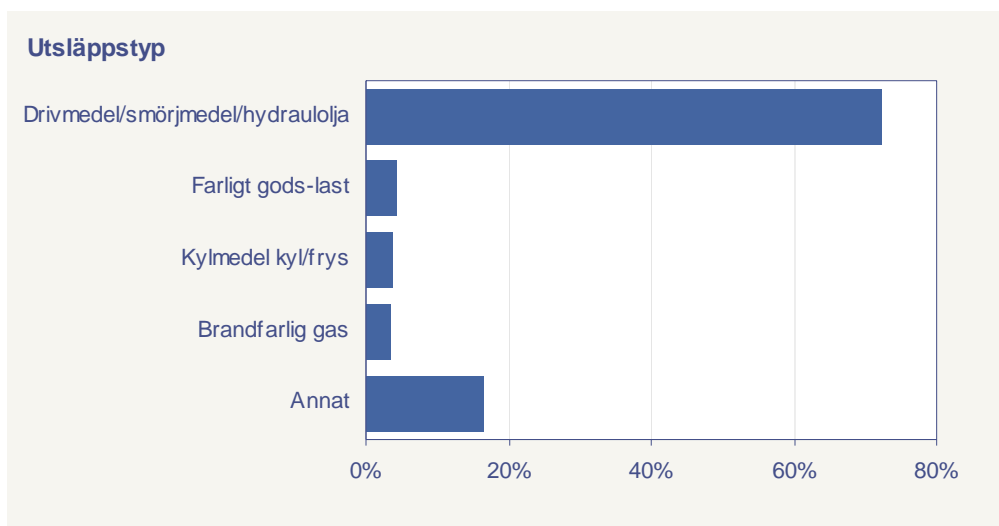

Diagram 23. Andel räddningsinsatser till utsläpp av farliga ämnen efter utsläppstyp, 2009.
Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Var inträffar olyckor med farligt gods-last?

Hälften av insatserna till utsläpp av farligt gods under 2009 skedde i samband med lastning eller lossning. Vart fjärde utsläpp skedde vid transport med vägfordon. I diagram 24 presenteras fördelningen av utsläpp av farligt gods-last efter verksamhet.

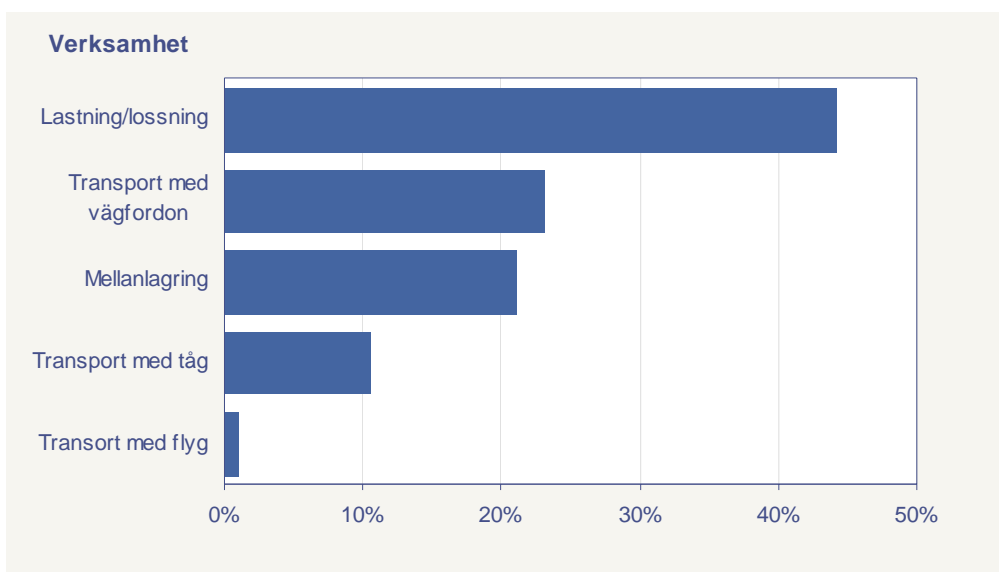

Diagram 24. Andel räddningsinsatser till utsläpp av farliga ämnen efter verksamhet, 2009.
Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Räddningstjänstens åtgärder vid utsläpp av farligt ämne

Vid sex av tio räddningsinsatser under 2009 vidtog räddningstjänsten åtgärden sorption, det vill säga uppsugning av det utsläppta ämnet i något material. Metoden används främst vid mindre utsläpp av olika vätskor. Vid större utsläppta mängder samlas ämnet istället in i olika former av uppsamlingskärl, vilket var den näst vanligaste åtgärden och vidtogs vid elva procent av insatserna.

Under ogynnsamma förhållanden kan räddningstjänsten tvingas späda ut det utspillda ämnet på olycksplatsen istället för att samla in den genom sorption eller kärl. Utspädning är en metod som av miljöskäl används restriktivt och utfördes vid 55 tillfällen under 2009. Skumutläggning används för att minska risken för brand vid läckage av brandfarliga ämnen. Även denna åtgärd används av miljöskäl alltmer restriktivt. Under 2009 lades skum ut vid 9 tillfällen.

Uppdrag utöver räddningstjänst

Räddningstjänsten utför även uppdrag utöver de som räknas som räddningsinsatser enligt LSO. Dessa redovisas som Annat uppdrag i insatsrapporten. Det är dock oklart i vilken utsträckning som andra uppdrag dokumenteras i insatsrapporten. Orsaken är att det inte finns något rapporteringstvång och för vissa uppdrag kräver landstingen en redovisning, varför det är osäkert i vilken grad som räddningstjänsten utöver den redovisningen även skriver en insatsrapport. Det kan därför förekomma en viss underreportering av de händelsetyper som ingår i annat uppdrag och därför bör statistiken tolkas med försiktighet.

Vad ingår i annat uppdrag?

I annat uppdrag ingår en rad skilda uppdrag som omfattar till exempel insatser till följd av inbrotts- och trygghetslarm, felindikering från automatlarm, hjälp till polis, men också uppdrag som berör hälso- och sjukvårdsområdet.

Flertalet av landets räddningstjänster åker på ambulanslarm där patienten bedöms ha livshotande symptom i de fall räddningstjänsten kan vara på plats före ambulansen. Denna typ av uppdrag benämns inom räddningstjänsten som I väntan på ambulans (IVPA). Det får endast ske i de fall ett avtal upprättats mellan räddningstjänsten och landstinget. Räddningstjänstens personal ger den vårdbehövande trygghet, och vid behov ges ett akut omhändertagande av patienten i väntan på att ambulanspersonalen anländer. Några räddningstjänster har dessutom avtal med landstinget om att utföra vissa sjukvårdsåtgärder. En del räddningstjänstpersonal får efter särskild utbildning utföra behandling med syrgas och defibrillator.

Ibland behöver ambulanspersonal räddningstjänstens hjälp med att komma fram till patienten eller att förflytta denne till ambulansen. Sådana uppdrag redovisas i insatsrapporten som Hjälp till ambulans.

Andra uppdrag 2009

Knappt 18 400 andra uppdrag inrapporterades från räddningstjänsterna under 2009. I diagram 25 presenteras antalet insatser efter uppdragstyp som räddningstjänsten redovisat under annat uppdrag i insatsrapporten under 2009.

Vanligast är i väntan på ambulans som stod för hälften av uppdragen. Därefter följde inbrottslarm som uppgick till tio procent av det totala antalet redovisade uppdrag och hiss (ej nödläge) som stod för fem procent.

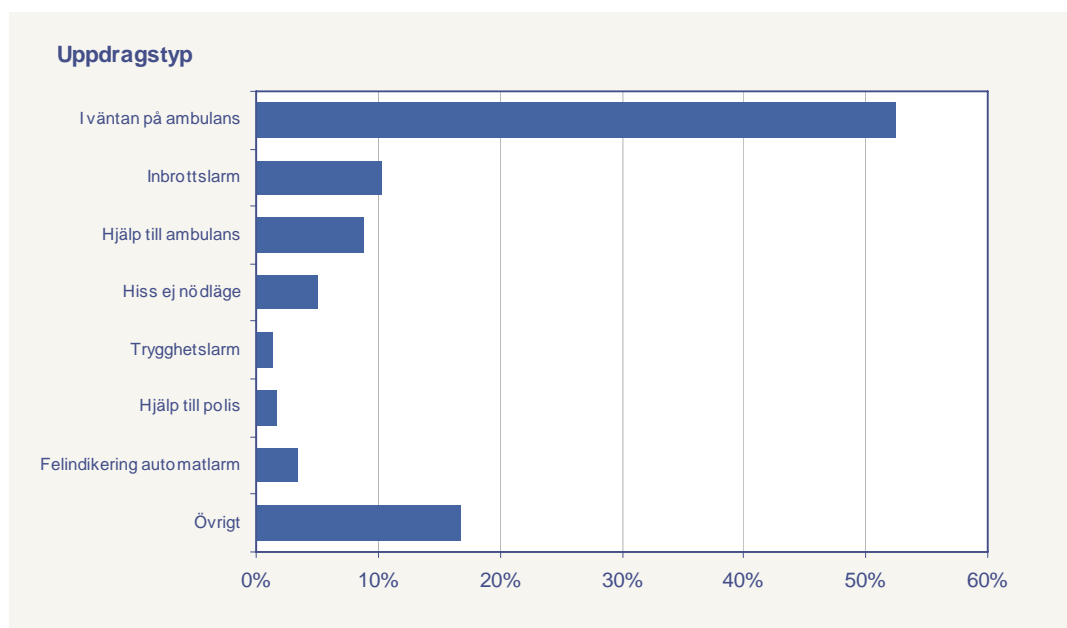

Diagram 25. Andel insatser till andra uppdrag, efter uppdragstyp, 2009.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

I tabell 2 presenteras antalet personer som behandlats med första hjälpen-åtgärder av räddningstjänsten vid insatserna till annat uppdrag under 2009. Syrgasbehandling och defibrillering är hälso- och sjukvårdsåtgärder som kräver personlig delegering av ansvarig läkare, medan övriga åtgärder räknas som första hjälpen.

Tabell 2. Antal personer som fått första hjälpen av räddningstjänsten vid insatser till annat uppdrag. *Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.*

Åtgärd	Antal personer
Syrgasbehandling	4208
Psykiskt stöd	2248
Fri luftväg	1609
Hjärt-lungräddning	1048
Förebyggande skadecheck	457
Fixering nacke/rygg	445
Defibrillering	444
Stabilt sidoläge	319
Stoppa blödning	255
Fixering arm/benskada	148
Kylning brännskada	17
Personsanering	5
Annan	626

Statlig räddningstjänst

Räddningstjänst är vanligtvis en kommunal angelägenhet, men inom vissa områden är staten ansvarig. Statlig räddningstjänst omfattar fjäll-, flyg- och sjöräddningstjänst, efterforskning av försvunna personer i andra fall, miljöräddningstjänst till sjöss samt räddningstjänst vid utsläpp av radioaktiva ämnen från kärnenergianläggning.

Ansvar för att leda och samordna den statliga räddningstjänsten är fördelat mellan flera centrala myndigheter samt länsstyrelserna. Sjöfartsverket ansvarar för flygräddning och sjöräddning under 2009. Kustbevakningen har hand om miljöräddning till sjöss och Polisen om fjällräddning och efterforskning av personer i andra fall. Om det skulle inträffa en kärnteknisk olycka faller ansvaret för den statliga räddningstjänsten på länsstyrelserna.

Flygräddning

Sjöfartsverkets flygräddningscentral Aeronautical Rescue Coordination Centre, ARCC, har till uppgift att efterforska och lokalisera saknade luftfartyg samt att undsätta nödställda vid olyckor med luftfartyg till havs eller i Vänern, Vättern och Mälaren. Detta gäller både civila och militära luftfartyg. ARCC ansvarar också för de insatser mot skador som behövs när ett luftfartyg är skadat eller när fara hotar lufttrafiken.

Sverige ingår i ett internationellt satellitövervakningssystem, där alla svenska motordrivna flygplan (undantaget ultralätta) och helikoptrar ska vara utrustade med nödsändare så att en positionsbestämning kan göras vid nödläge. När ett saknat flygplan lokaliserats på land överlämnas ansvaret för räddningsinsatsen till kommunal räddningstjänst eller i fjällområde till polisens fjällräddning. Om det däremot havererat till havs, i kustvattnen eller i någon av våra tre största insjöar ansvarar flygräddningen även för undsättningen.

Räddningsinsatser vid flyghaverier på land eller i vattendrag, kanaler, hamnar och i mindre insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren redovisas som kommunal räddningstjänst under trafikolycka. Under 2009 rapporterades sju insatser till flygplan och helikopter av de kommunala räddningstjänsterna.

Under 2009 inkom 686 larm till flygräddningscentralen. Det innebar en minskning med 112 larm jämfört med 2008. I diagram 26 visas antal flygräddningsinsatser under perioden 1996-2009.

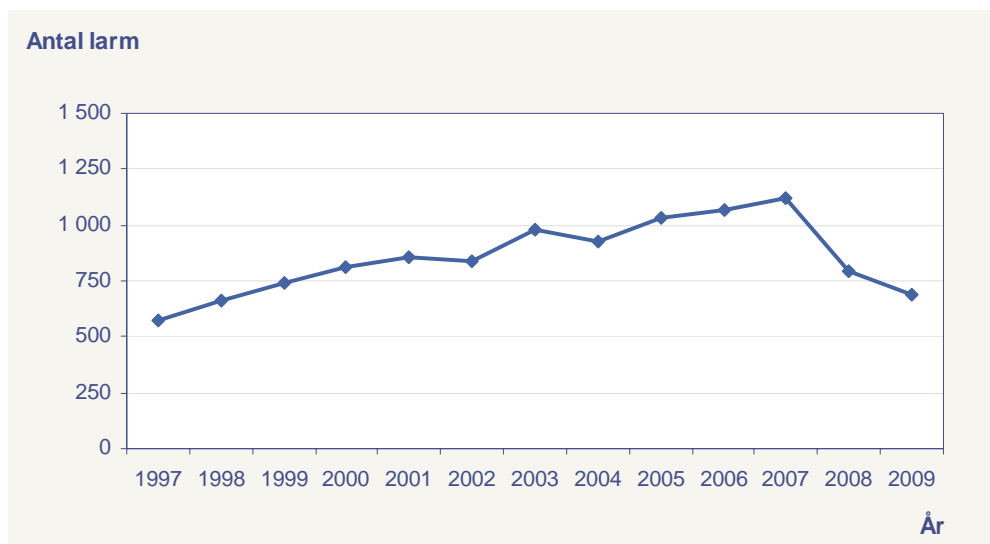

Diagram 26. Antal flygräddningslarm, 1996-2009. Källa: ARCC, Sjöfartsverket.

I tabell 3 visas antalet inkomna larm efter larmtyp till ARCC för perioden 2001-2009. Under 2009 skedde en minskning av alla larmtyper förutom varningslarm, som ökade med 17 procent.

Tabell 3. Antal flygräddningslarm efter larmorsak, 2001-2009. Källa: ARCC, Sjöfartsverket.

Larmtyp	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Haveri	56	45	40	55	52	54	62	57	46
Varningslarm	304	312	296	315	295	299	287	213	250
Ej avslutad färdplan	193	226	237	228	234	242	253	285	231
Nödsändare	231	201	338	300	354	439	458	181	122
Annan orsak	71	51	71	27	97	37	58	62	37
Totalt	855	835	982	925	1 032	1 071	1 118	798	686

I tabell 4 presenteras antal larm och antal flyginsatser samt flygtid per månad under 2009. Under det aktuella året genomfördes 144 flyginsatser totalt av flygräddningen. Flest larm inkom i maj, juni och augusti månad. I juli inkom 67 larm vilket var en minskning med 48 larm jämfört med 2008. Flest flygtimmar hade april, maj och augusti månad.

Tabell 4. Antal flygräddningslarm, antal insatser och flygtid per månad, 2009.

Källa: ARCC, Sjöfartsverket.

Månad	Antal larm	Antal flyginsatser	Flygtid (timmar)
Januari	35	14	01:24
Februari	53	9	00:30
Mars	51	12	00:10
April	52	13	00:30
Maj	81	13	02:22
Juni	91	24	01:54
Juli	67	6	07:52
Augusti	88	21	02:26
September	69	12	00:06
Oktober	34	6	00:30
November	35	9	00:18
December	30	5	00:10
Totalt	686	144	19:08

Sjöräddning

Inom Sveriges sjöterritorium och ekonomiska zon, med undantag för vattendrag, kanaler, hamnar och andra insjöar än Vänern, Vättern och Mälaren, ska Sjöfartsverket svara för räddningstjänsten när någon har eller kan befaras ha hamnat i sjönöd, samt för sjuktransporter från fartyg. Sjöfartsverket använder, utöver sina egna fartyg, även resurser från till exempel kustbevakning, polis, kommunal räddningstjänst, samt från frivilligorganisationer som Frivilliga flygkåren och Sjöräddningssällskapet (SSRS).

Sjöfartsverket svarar för helikoptertjänster som är ett nationellt yttäckande system med en säkerställd tillgänglighet av räddningshelikopter inom 15 minuter dygnet runt under årets alla dagar. Tjänsterna tillhandahålls från Sundsvall för området Bottenhavet och Kusten, Stockholm för området Mälardalen och Ålandshav, Visby för Östersjön, Ronneby för Sydkusten och Göteborg för Västkusten och Vänern.

Sjöfartsverket kan, efter begäran från andra räddningstjänster, bistå med resurstöd där det bedöms som lämpligt. Tillsammans med kustbevakningen har Sjöfartsverket RITS -avtal¹¹ med kommunerna Stockholm, Göteborg, Gotland, Helsingborg, Karlskrona och Härnösand/Kramfors om insatsteam för livräddande insatser till sjöss.

Under 2009 genomfördes 1 116 sjöräddningsinsatser, vilket innebar en minskning med åtta procent jämfört med 2008. Inom sjöräddningens ansvarsområde rapporterades totalt 43 personer som omkomna eller saknade under 2009. Diagram 27 redovisar antal sjöräddningsinsatser per år mellan 1996 och 2009.

11 RITS = Räddningstjänst till Sjöss

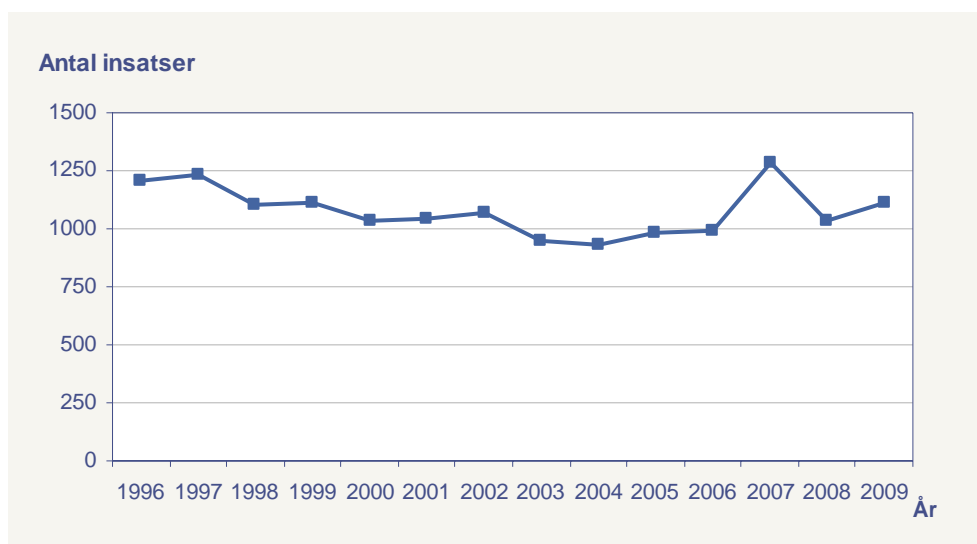

Diagram 27. Antal sjöräddningsinsatser, 1996-2009. Källa: Sjöfartsverket

I diagram 28 presenteras fördelningen av sjöräddningsinsatser efter objekt under 2009. Mer än 70 procent av alla sjöräddningsinsatser riktade sig till fritidsbåtar medan tio procent av insatserna gällde handelsfartyg. Sjøräddningsinsatser till personer utan farkost motsvarade nio procent. Nästan fyra av tio sjöräddningsinsatser till fritidsbåtar orsakades av grundstötning eller maskinhaveri, medan åtta av tio insatser till handelsfartyg berodde på sjuktransport.

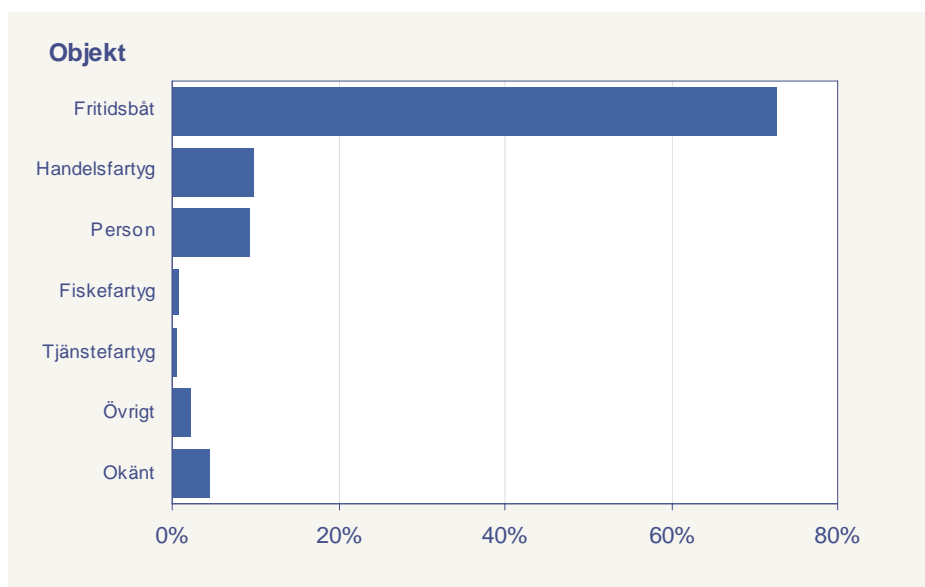

Diagram 28. Andel sjöräddningsinsatser efter objekt, 2009. Källa: Sjöfartsverket.

Orsaken till de sjöräddningsinsatser som genomförts redovisas i tabell 5. Fyra av tio sjöräddningsinsatser under 2009 berodde på maskinhaveri, grundstötning eller sjuktransport från fartyg. Vid sju procent av insatserna visade det sig att ingen olycka hade inträffat, vilket redovisas som NIL i tabellen.

Tabell 5. Antal sjöräddningsinsatser efter orsak, 2009. Källa: Sjöfartsverket.

Objekt	Antal
Annan orsak	78
Dykolycka	7
Kollision	8
Sjunkande	10
Rigg haveri	12
Bränslebrist	12
Diverse i propellern	16
Osäker position	17
Falskt/oavsiktligt	17
Brand	19
Man över bord	21
Roderhaveri	24
Isolycka	29
Kantring/slagsida	34
Läckage	42
Hårt väder/utsatt läge	49
Okänt	61
Utebliven kontakt med land	67
Drivande båt/föremål	72
NIL	77
Sjuktransport från fartyg	122
Grundstötning	136
Maskinhaveri	188
Totalt	1 118

Miljöräddning till sjöss

Kustbevakningen ska, inom Sveriges sjöterritorium och ekonomiska zon, undantaget vattendrag, kanaler, hamnar och andra insjöar än Väner, Vättern och Mälaren, svara för räddningstjänst när olja eller andra skadliga ämnen har kommit ut i vattnet. Dessutom håller Kustbevakningen beredskap för och medverkar i insatser vid sjö- och flygräddningstjänst.

Under 2009 konstaterade Kustbevakningen 288 utsläpp, vilket innebär en minskning med nio procent jämfört med 2008, då 315 utsläpp registrerades. Sedan mitten på 1990-talet har volymerna på de utsläpp som rapporteras minskat kraftigt och de allra flesta av utsläppen idag är av ringa karaktär. I diagram 29 redovisas antalet konstaterade utsläpp under perioden 1988-2009.

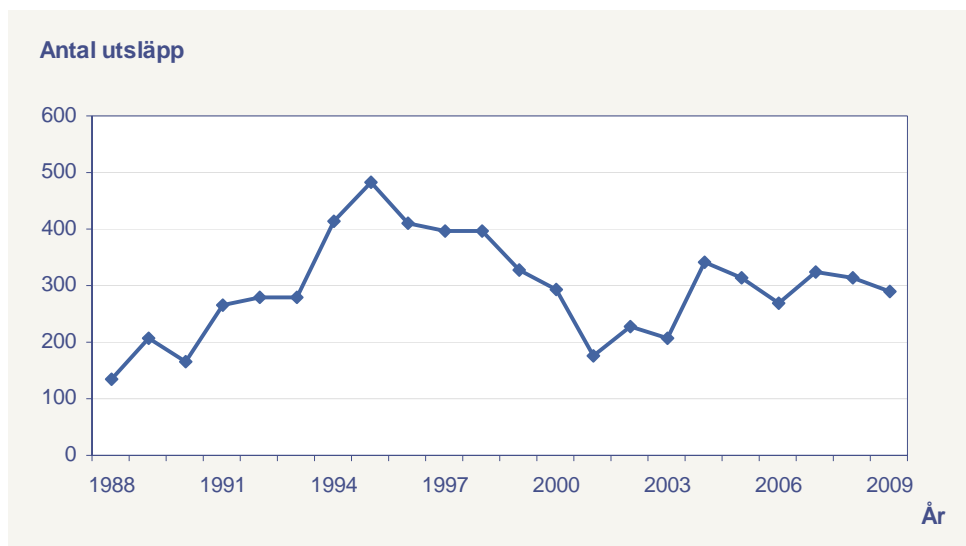

Diagram 29. Antal konstaterade utsläpp av olja, 1988-2009. Källa: Kustbevakningen.

Under 2009 uppgick det totala antalet anmälda utsläpp till 431. I de fall som Kustbevakningen inte har kunnat konstatera något utsläpp kan det bero på att oljan hunnit försvinna innan någon kustbevakningsenhet kom till platsen. Det kan även ha berott på att det inte har varit fråga om något oljeutsläpp utan om något annat, till exempel alger, som har uppfattats som olja av anmälaren. Genom nya rutiner om att samtliga utsläpp ska rapporteras, en utökad miljö- och satellitövervakning, samt allmänhetens ökade rapporteringsvilja leder till att en allt större andel av det verkliga antalet utsläpp upptäcks.

Fjällräddning

Polisen ska efterforska och rädda den som försvunnit inom fjällområden om det föreligger fara för liv eller allvarlig risk för personens hälsa. Det är även polisens ansvar att rädda den som råkat ut för en olycka eller drabbats av sjukdom i fjällområden och som snabbt behöver komma under vård. Fjällräddningen bygger till stor del på frivilliga fjällräddare som utbildas och utrustas av Polisen för att på bästa möjliga sätt kunna bistå människor som behöver hjälp ute i terrängen.

Fyra av landets polismyndigheter ansvarar för fjällräddningen. Det är Dalarna, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten. Under 2008 genomfördes 227 fjällräddningsinsatser. Siffror för 2009 var ännu inte tillgängliga vid utgivningen av denna publikation.

Diagram 30 visar det totala antalet fjällräddningsinsatser som genomförts mellan 1996 och 2008. Under perioden 1996-2006 har det genomförts 2 610 räddningsinsatser eller i genomsnitt knappt 240 insatser per år. Två tredjedelar av fjällräddningsinsatserna genomfördes på grund av sjukdom eller olycka och resterande insatser till saknade personer.

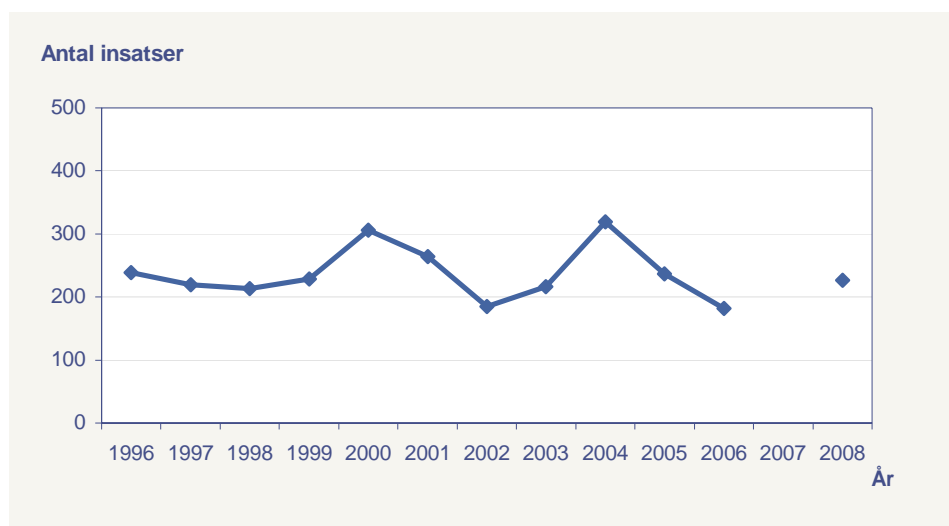

Diagram 30. Antal fjällräddningsinsatser, 1996-2008. Källa: Rikspolisstyrelsen.

Efterforskning av personer i andra fall

Efterforskning av personer i andra fall än flyg-, fjäll- och sjöräddning är polisens ansvar. Rikspolisstyrelsens sammanställning av sådana efterforskningar redovisas i tabell 6. Under 2008 efterforskades personer vid totalt 240 tillfällen, flest i Västra Götalands län. Det är en ökning med nästan 15 procent jämfört med 2006 då antalet efterforskningar uppgick till 209. Data för 2007 saknas och siffror för 2009 var ännu inte tillgängliga vid utgivningen av denna publikation.

Tabell 6. Antal efterforskningar av försvunna personer i andra fall, 2008.

Källa: Rikspolisstyrelsen.

Län	Antal
Blekinge	3
Dalarna	10
Gotland	8
Gävleborg	8
Halland	21
Jämtland	18
Jönköping	6
Kalmar	6
Kronoberg	9
Norrbottn	11
Skåne	11
Stockholm	10
Södermanland	9
Uppsala	20
Värmland	10
Västerbotten	2
Västernorrland	9
Västmanland	8
Västra Götaland	37
Örebro	13
Östergötland	11
Totalt	240

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
651 81 Karlstad Tfn 0771-240 240 www.msb.se
Publ.nr MSB 0185-10 ISBN 978-91-7383-090-4